

Памяці памардаваных 3

Ніва

ТЫДНЁВІК БЕЛАРУСАЎ У ПОЛЬШЧЫ

PL ISSN 0546-1960

NR INDEKSU 366714

Цуд у Харошчы? 12

<http://niva.iig.pl>
redakcja@niva.iig.pl

№ 06 (2856) Год LVI

Беласток, 6 лютага 2011 г.

Цана 2,50 зл. (VAT 5%)

Тэкст і фота Аляксея МАРОЗА

— Сёння мала хто мужавага брата называе „дівэром”, а хлопца — „крыяном”. Кніжка Чэслава Анджэя Хайнацкага „Назовы кроўнасці і сямейнага сваяцтва ў гаворках жыхароў ваколіц Бельска-Падляшскага” мае вялікую навуковую і культурную вартасць, — заяўляе студзіводскі фалькларыст Дарафей Фіёнік. — Гэты чалавек з-пад Радама прыехаў на Бельшчыну з жонкай Галінай, выпускніцай Бельскага белліцця і дачкой нашага ніўскага карэспандэнта Міхала Матвеюка і тут астаўся жыць. Будучы студэнтам польскай філалогіі

Сёстры Лук'яновіч

Бельскія бязмежныя сустрэчы

Варшаўскага ўніверсітэта, пад кірункам дацэнт Барбары Бартніцкай, між іншым, аўтаркі падручнікаў па навучанню польскай мовы, у 1975 годзе напісаў ён магістэрскую працу. Пасля перапрацоўкі мы выдалі яе ў кніжнай форме.

Прамоцыя кніжкі „Назовы кроўнасці і сямейнага сваяцтва ў гаворках жыхароў ваколіц Бельска-Падляшскага”, выдадзенай аб'яднаннем „Музей малой айчыны ў Студзіводах” адбылася ў час „Сямейнай сустрэчы”, наладжанай 28 студзеня ў Агульнаадукацыйным ліцэі з беларускай мовай навучання ў Бельску-Падляшскім. Прамоцыі спадарожнічала прэзентацыя новавыдадзенага альбома „Песні і музыка Падляшша і Палесся”, у якім змешчаны даўнія песні ў выкананні „Жэмэрвы” са Студзіводаў і „Сёстраў Лук'яновіч” з Палесся.

— Мы ў нашым ліцэі маем нагоду сутыкнуцца з вялікай беларускай культурай, — заявіў Андрэй Сцепанюк, дырэктар Бельскага белліцця, вітаючы шматлікую бельскую публіку і запрошаных гасцей.

— Наша сямейная сустрэча аб'ядноўвае дзве сям'і, зацікаўленыя нядаўна выдадзенымі кніжкай і альбомам. Кніжка, над якой мы працавалі год часу, упарадкаўвае сямейныя сувязі. Музычны матэрыял з Падляшша і Палесся мы рыхтавалі для кампакт-дыска два гады, — тлумачыў Дарафей Фіёнік.

— На ўзнікненне майёй кніжкі паўплываў мой асабісты лёс. Дзесяць гадоў мы супольна з жонкай працавалі ў школах з беларускай мовай навучання ў Паўлах, Цялушках і Парцаве. Гэта дазволіла мне глыбей пазнаёміцца з беларускімі гаворкамі. Пазней, працуючы ў Комплекс сельскагаспадарчых школ у Бельску, я пазнаёміўся глыбей з польскімі гаворкамі Бельшчыны, — заявіў Чэслаў Хайнацкі. — Я ў сваёй кніжцы замацоўваю сямейныя і грамадскія су-

Кніжка Чэслава Анджэя Хайнацкага „Назовы кроўнасці і сямейнага сваяцтва ў гаворках жыхароў ваколіц Бельска-Падляшскага” мае вялікую навуковую і культурную вартасць, — лічыць бельскі фалькларыст Дарафей Фіёнік

вязі і гэта спроба захаваць нашчадкам назвы, якія знікаюць у цяперашні час з-за паслаблення сямейных сувязей. Няма прыгажэйшых слоў ад тых, спалучаных з сям'ёю, якія заключаюць у сабе вялікі патэнцыял пазітыўных эмоцый.

— Спадар Чэслаў Хайнацкі шукаў выдаўца для сваёй кніжкі. Я прачытаў яе і кніжка мне вельмі спадабалася. Думаю, што частка назваў кроўнасці і сямейнага сваяцтва будуць трывалымі да канца свету. У кніжцы зафіксаваны назвы з моўнага пагранічча, на дзвюх мовах, нашай падляшскай і польскай. Аўтар — чалавек звонку, які аб'ектыўна збіраў і аналізаваў назвы сямейнага сваяцтва. У кніжцы вельмі канкрэтна называе, што дадзенага вёска — польская або беларуская, а сваіх інфарматараў таксама называе канкрэтна, напрыклад, беларус з Парцава, ці паляк з нейкай іншай вёскі, — гаварыў Дарафей Фіёнік. — У нас, на Падляшшы, прэзентаваная кніжка першая такога роду, а гэтай праблематыкай займаўся яшчэ Марыюш Шымчак, рэцэнзент магістэрскай працы Чэслава Хайнацкага.

У час мерапрыемства былі прэзента-

ваны абрады, песні і танцы з абодвух бакоў Белавежскай пушчы. Першымі, з абрадам-прадстаўленнем „Гоготуха” і прыгожа абклеенай звёздачкай выступілі дзеткі з тэатральнага калектыву „Антракт” Бельскага дома культуры. Публіцы спадабаліся іх акцёрскія здольнасці і адмысловая вопратка, спецыяльна падрыхтаваная для прадстаўлення. Абрады „Шчодрага вечара”, з казой і іншай звырынай, ды калядкі з наваколля Камянца ўдала прэзентаваў калектыў „Орліца” з Навіцкавіч Камянецкага раёна, а даўнія песні спявалі таксама ўдзельнікі мінулагадніх майстар-класаў „Рэгіён славыты традыцыямі”, якіх арганізатарамі былі Студзіводскі музей і Фонд „Ікономас”.

— Трэба было „Жэмэрве” і мне стаптаць тысячы кіламетраў падляшскіх і палескіх дарог, каб узнік альбом „Песні і музыка Падляшша і Палесся”, бо толькі ў дарозе, на нашых землях, можна адчуць радасць слухання, спявання і запісвання. Каб не гэтыя дарогі, не пазнаёміліся б мы са столькімі добрымі людзьмі і не ўзбагаціліся б іх словам і музыкай, — лічыць студзіводскі фалькларыст Дарафей Фіёнік, які разам з „Жэмэрвой”

і паасобку пабываў у Лесніках, дзе жывуць сёстры Лук'яновіч. — У Лесніках, каля палескага Драгічына, жывуць Святлана, Ала і Валя Лук'яновіч, вывучаюць старыя песні і спяваюць іх. „Сёстры Лук'яновіч” былі на нашых студзіводскіх мерапрыемствах аж чатыры разы і мы ў альбоме прэзентуем песні, з якімі гэтыя жанчыны ў нас выступілі, між іншым, песні веснавыя — барадаікі, купальскія, летнія і асеннія, а таксама вясельныя і застольныя.

— Мы песень навучыліся ад сваіх бабуль і жыхароў сяла Леснікі. Жывем у суседніх вёсках, можам сустракацца і супольна спяваць, — заявіла перад выступам калектыву з Палесся Валянціна Лук'яновіч. Моцнымі і вельмі добра састроенымі галасамі жанчыны з Леснікоў захапілі бельскую і прыезджую публі-

ку, бо сярод сабраных убачыў я таксама беластачан. Пасля выканаўцаў з Беларусі выступіла „Жэмэрва”, якая ўдала запрэзентавала рэпертуар з Бельшчыны і Гайнаўшчыны. Абодва калектывы выступілі перад публікай з прыгожым рэпертуарам, запісаным у альбоме, які можна купіць, між іншым, у Студзіводскім музеі.

— Песні „Жэмэрвы” ў альбоме гэта старыя творы, запісаныя ў розных вёсках. Падляшская частка альбома ўзбагачана таксама музыкай пад танцы, — удакладніў Дарафей Фіёнік. — Альбом „Песні і музыка Падляшша і Палесся”, які быў выдадзены ў юбілейным годзе „Жэмэрвы”, прысвячаем дзвюм асобам, для якіх захаванне мовы і культуры падляшскіх і палескіх беларусаў стала сэнсам жыцця — Міколу Врублеўскаму з Храбалоў, аўтару фундаментальнага „Слоўніка бельска-падляшскай гаворкі” і філолага з Мінска Фёдару Клімчуку, што родам з суседняга з Леснікамі сяла, з Сымонавічаў, якога мова, можна сказаць, стала ўжо літаратурнай. Фёдар Клімчук пераклаў на мову свайго сяла Новы Запавет і іншыя творы.

Кніжка была выдадзена пры фінансавай падтрымцы Маршалкоўскай управы Падляшскага ваяводства і Управы горада Бельск-Падляшскі, а выданне альбома прафінансавалі Культурны цэнтр Беларусі пры Пасольстве Рэспублікі Беларусь у Польшчы, якога дырэктар Аляксандр Карачун быў прысутны на мерапрыемстве. „Сямейная сустрэча” закончылася доўгімі танцамі пад акампанемент Віктара Касьянюка з Навіцкавіч, Мацея Філіпчука з Познані і галоўнага арганізатара мерапрыемства Дарафея Фіёніка са Студзіводаў. Пасля заканчэння мерапрыемства арганізатары не маглі знайсці паловы варотаў з белліцкай агароджы, якіх у час „Гоготухі” знялі і аднеслі ў невядомае месца, а брама знаходзілася ж наўскос ад Павятовай камендатуры паліцыі ў Бельску-Падляшскім.

Тэлефон

Не так даўно адзін з супрацоўнікаў сілавых структур, напароўшыся ў нашым офісе на матэрыялы, якія асуджалі наяўнасць у нашай краіне пакарання смерцю, заявіў:

— А вы хоць раз размаўлялі з людзьмі, якіх прыгаварылі да пажыццёвага тэрміну. Яны там усе сцвярджаюць, што смяротнае пакаранне нашмат лепшае, чым пажыццёвае зняволенне. Пра што гэта гаворыць?

— Толькі пра тое, — адказваю я, — што пакараных утрымліваюць у бесчалавечных і невыносных умовах.

Супрацоўнік са мной не пагадзіўся і кожны з нас застаўся пры сваёй думцы. А падзеі ў Беларусі працягвалі, ужо і без нашай дыскусіі, прымушаць задумвацца на тэму таго, як абыходзяцца з людзьмі, якіх карная машына вырвала з прывычнага жыцця і схавала ад родных і блізкіх, ад сяброў, папечніках, аднадумцаў, праваабаронцаў, адвакатаў і ад усяго грамадства.

Неўзабаве са следчага ізалятара КДБ выпусцілі некалькіх чалавек, якія знаходзяцца ў статусе падазроных у справе масавых беспарадкаў 19 снежня мінулага года. Каго выпусцілі пад падпіску не выязджаць за межы краіны, а каго пад хатні арышт. Пра матэрыялы следства ім гаварыць забаронена. А вось пра ўмовы ўтрымання нібыта можна.

Сяргей Вазняк, адзін з тых, хто быў вызвалены пад падпіску аб нявыездзе, так ахарактарызаваў тыя ўмовы: „41 дзень я знаходзіўся ў жудасных, нялюдскіх умовах. Рэжым устаноўвы вельмі рэпрэсіўны. Праседзеўшы там, можна праз два месяцы ў судзе прызнацца ў чым заўгодна, хоць у забойстве Кенедзі. І гэта мяне вельмі палохае: на судзе, каб зноў не трапіць у гэтую турму, чалавек проста можа агаварыць сябе. Гэта абуральна, што ў дваццаць першым стагоддзі дзяржава так абыходзіцца з грамадзянамі, віна якіх яшчэ не даказаная судом”.

Так. Іх віна яшчэ не даказана. Суда яшчэ не было. Але нават у гэтым статусе людзей трымаюць у такіх умовах, што ім становіцца невыносна.

Як сябры і папечнікі некаторых зняволеных даведліся, што Уладзіміра Някляева і Грыну Халіп вызваляюць з астрага над хатні арышт, то ўсе па-

чалавечы меркавалі, што тым прыйдзеца проста жыць у сваёй хаце. Але гэта не зусім так. Гэта стала азначаць, што іх хата ператвараецца ў камеру. Там і дзень, і ноч сядзяць два супрацоўнікі КДБ і сочаць за кожным крокам. Змешчаным пад хатні арышт аказваецца забараняецца не толькі сустрэкацца з журналістамі, але і з блізкімі людзьмі, забараняецца карыстацца інтэрнэтам, размаўляць па тэлефоне, падыходзіць да вокнаў і нават чытаць газеты...

Пасля таго, як я даведаўся пра забарону чытаць газеты, мне чамусьці ўспомніліся школьныя гады і мае настаўнікі, якія распаўядалі пра несправядлівасць, якая чынілася ў царскіх астрагах над Уладзімірам Леніным і іншымі заснавальнікамі тых парадкаў, у якіх прыйшлося людзям жыць і выжываць доўгі час, і ў якіх беларусам прыходзіцца працягваць жыць і зараз. Газеты важнае сусветнае пралетарыятавае сістэматычна прыносілі, як і лісты ад усіх, хто яму пісаў. Настаўнікі наракалі, што перапіску Уладзіміра Ільіча з іншымі рэвалюцыянерамі царскія служакі мелі нахабства перачытваць, такі ў іх быў здзек над зняволеным. Таму Ленін між радкамі пісаў малаком.

Як да ўлады прыйшлі бальшавікі, то малако зняволеным перасталі выдаваць адразу і аж да сённяшняга часу. Ды і пакаранні з’явіліся кшталту такіх: „дзесяць год без права перапіскі”. Не напішаш ні малаком, ні потам...

Вось так і тут. Нібыта ўжо не ў астрагу, нібыта і суда не было, і віна яшчэ не даказана, але ні тэлефона, ні газет, ні інтэрнэту...

Для астатняга грамадства, хто не быў на плошчы, кара пакуль што крыху мякчэйшая. Газет ім таксама не прадугледжана. Бо дзяржаўную прэсу газетамі не назавеш, а рэшткі не дзяржаўнай прэсы зараз займаецца юстыцыя. З інтэрнэтам таксама абяцалі разабрацца. Можна яго злікваць у кітайскі варыянт. Адзінае, што пакінуць хіба, гэта тэлефон. Гэта для спецслужбаў найлепшае вынаходніцтва. Па ім жа, па тэлефоне, можна праслухаць размовы кожнага з кожным. А самае галоўнае, што па ім можна вылічыць усіх, хто быў на плошчы 19 снежня 2010 года.

Віктар САЗОНАЎ

Прэзідэнт пацее

Тое, што ў прэзідэнцкіх выбарах кандыдат на прэзідэнта і заадно дзейсны прэзідэнт Аляксандр Лукашэнка зноў стане прэзідэнтам, было вядома так як двойчы два гэта чатыры. Дарэчы, больш ад яго сумленнага, даверанага і годнага кандыдата цяжка было б знайсці. Ды калі б нават і знайшоўся, дык не сумняваюся, што толькі ў выглядзе нябожчыка. Дарэчы, пасля аказаліся яны круцялямі, шпіёнамі і ўвогуле паспалітымі крымінальнікамі. Аказалася гэта пасля выбараў, калі большасць з іх апынулася ў турмах. Вядома ж, што сумленныя людзі па турмах не цягаюцца. Бо спадар Лукашэнка ўжо 16 гадоў з’яўляецца прэзідэнтам выбраным паводле прынцыпаў дэмакратыі, хоць толькі д’ябал ведае якім цудам гэта адбываецца. І няхай сабе тая самаўпэўненая Еўропа лаецца, няхай рагоча жорсткая Расія, а самазахопленая Амерыка паціскае плячыма, хай там! Бо калі чацвёрты раз спадар Лукашэнка займае прэзідэнцкую пасаду, дык мусіць быць штосьці на самай справе ў тым, што ягоныя землякі з гэтай прычыны не выліваюцца тлумна на вуліцы, не ставяць барыкады, а ад усіх каларовых рэвалюцый адхрышчваюцца як д’ябал ад свяцонай вады. І нічога гэта, што на пару соцень больш запальчывых праціўнікаў пана Лукашэкі зірнула нядрэмнае вока КДБ і зараз пасля сувора нашпарыла штурмавымі дубінкамі — як думаю, у спантанным пратэсце, што мяшалі яны ў мілым настроі паслявыбарчай гулянкі. З гэтай самай прычыны пару дзесяткаў з іх укінулі ў смярдзючыя лёхі як нейкае смецце, а аб пару з іх не вядома, дзе іх магілы. Нічагуткі, спадар Лукашэнка быў і будзе прэзідэнтам. І то па волі большасці выбарцаў. Трэба адзначыць, што не з’яўляюцца імі выключна маразматычныя бабулькі, разбэшчаныя калгаснікі, гарадскія півовнікі і ўвогуле крывадушнікі, валакітныя кунктатары, наменклатурныя свавольнікі, паршывыя бюракраты, але і звычайныя, адукаваныя грамадзяне, якія думаюць інтэлігентна. Значыць, якія абмяркоўваюць цяплява, як беларусам належыцца, паслядоўна аж да болю, што сведчыць, па-мойму, аб іх калектывным і, як падазраю, шаленстве падобным да вядома якіх млыноў, што мелюць помсту памалу, ды безупынна. Каб не расцягваць пытаньня, праілюструю яго дзіўнаватым вершыкам невядомага аўтара, праўда, ірландскага паходжання, але як

жа ментальна блізкага беларусам: Ёсць шаленства ў маім шаленстве, калі я шалёны. Ёсць там сум, калі я сумам засмучоны, і ёсць радасць у маёй радасці, калі я рады, ды ні радасць у маёй радасці, ані сум у маім суме нішто пры маёй злосці, калі яна мяне агорне!!!

Не пісаў бы я ж пра спадара Лукашэнка, каб не тэлеперадача з нагоды яго ўрачыстай інаўгурацыі на пасаду прэзідэнта. Раптам у выпадковым збліжэнні тэлекамеры на ягоны твар я ўбачыў, што ён упацеў. А ўпацеў так шчодра, што я яго аж пашкадаваў. Стала гэтак дакладна ў гэты момант, калі паўнамоцтвы адыходзячага прэзідэнта паводле канстытуцыйнага прынцыпу кончыліся, а новавыбраны прэзідэнт яшчэ не ўступіў на пасаду. І якраз у гэтую кароценькую, вокамгненную хвілінку паказаўся ўжо не прэзідэнт і яшчэ не прэзідэнт, а проста чалавек пазбаўлены бляску пасады і ўсялякай усемагутнасці. Адным словам звычайны, ардынарны чалавек, які ад страху за сваю будучыню проста пацее. Але, як я ўспомніў, быў гэта толькі момант. Бо неўзабаве прыведзены да прысягі прэзідэнт Лукашэнка зноў размахваў непрытомна кулакамі. Трос кулаком Расіі, патрасаў Еўропе, ЗША таксама дасталася. Значыць, піяраўскія штучкі яму не чужыя. Урэшце ж дзякуючы ім, паводле пагаворкі, што няважна, што кажуць, абы толькі гаварылі, аб Беларусі, краіне прыстойных, працавітых і сціплых людзей, гучна ва ўсіх сталіцах свету. І шмат якім жыхарам Мінска ці Гродна гэта падабаецца. Але і ў Беластоку, сярод тых, што захоўваюць беларушчыну сваіх бацькоў, людзей адукаваных, можна сказаць асвечаных, можна пачуць галасы прызнання Лукашэнка. Адзін з іх, дарэчы, мой добры знаёмы і прынарваўскі спявак, не без гонару прызнаўся: „Лукашэнка ўсе паважаюць. А паважаюць таму, што паказаў усяму свету, што мы, беларусы, не з-пад хваста!”.

Адно толькі, дарагі Я., з-пад чыйго хваста, калі свет аб Беларусі гаворыць выключна ў кантэксце нягодніцтва, якое вырабляе на яго вырачаны ад дзіву вагач спадар Лукашэнка? З-пад чыйго хваста, назойліва стаіць пытанне!

Міраслаў ГРЫКА

Вачыма еўрапейца

Грошы на культуру

Улады Беластока і Падляшскага ваяводства размеркавалі грошы на сёлетнія культурныя мерапрыемствы. Маршалкоўская ўправа Падляшскага ваяводства размеркавала амаль 900 тысяч зл. на 119 праектаў, з чаго значная частка трапіла на падтрымку праграм рэалізаваных нацыянальнымі меншасцямі. З цікавейшых

праектаў варта ўспомніць, што дзякуючы ваяводскай падтрымцы Віле Сакратас удасца выдаць „Выбраныя творы” Сакрата Яновіча. Паявляцца таксама „Sąsiedzkie bajdy” Віктара Сазонава і „Opowiadania zpad Narwi” Міраслава Грыкі, выдадзеныя Цэнтрам грамадзянскай адукацыі Польшча-Беларусь. На маю думку, цікава бачыцца праект, які мае быць рэалізаваны Культурным згуртаваннем „Pocztówka”: пленэрная пастаноўка інспіраваная „Сном у летнюю ноч” Вільяма Шэкспіра і ноччу Купалы. Ваяводскія датацыі атрымалі таксама м.інш. Згуртаванне АБ-БА, Згуртаванне Малой айчыны ў Студзіводах, Таварыства беларускай культуры ці Звяз беларускай моладзі.

Сёлета з большай цікаўнасцю прыгледзеўся я, аднак, сумам, якія размеркавала Управа горада Беластока. Вядома, праглянуў інфармацыю аб завяршэнні адкрытага кон-

курсу прапаноў з пункту гледжання беларускай меншасці. На больш за сто дафінансаваных заяў беластоцкая ўправа знайшла толькі 8 тысяч злотых для БГКТ на „Свята беларускай культуры” і 9 тыс. зл. на Агульнапольскі фестываль „Беларуская песня”. І столькі гэтага на мерапрыемствы дакладна беларускія. Больш за 7 тыс. зл. атрымае Цэнтр грамадзянскай адукацыі Польшча-Беларусь на „выданне кніжак у цыкле прамуючым творчасць у шматкультурным маштабе”. Значна большы фінансавы прывілеяванымі (?) з’яўляюцца прадстаўнікі канфесійнай меншасці — праваслаўнай. Фонд „Царкоўная музыка”, напрыклад, атрымае на XXX Юбілейны Фестываль царкоўнай музыкі 100 тысяч зл. Аднак іншыя арганізацыі праваслаўнага характару патрактаваны таксама без належнай увагі.

Рашучым фаварытам у сёлет-

нім культурным гарадскім фінансавым размеркаванні з’яўляецца „Fundacja Sąsiedzi”, якая атрымала... 180 тысяч злотых на выданне кнігі „Historia Białegostoku” і, як звычайна ўжо, Podlaskie Towarzystwo Zachęty Sztuk Pięknych на стварэнне калекцыі сучаснага мастацтва „Kolekcja II”. Беластоцкія Juwenalia будуць падтрыманы сумай 150 тыс. зл. Адносна значная сума, бо 30 тыс. зл., дасталася згуртаванню Liber Pro Arte на кнігу аб Яне Клеменсе Браніцкім, а 20 тыс. зл. атрымала Згуртаванне любіцеляў музыкі „Musica Sacra” на VIII Падляшскі велікодны фестываль, прысвечаны кардыналу Стэфану Вышыньскаму ў 30 гадавіну яго смерці. Беласток культурна адкрываецца таксама на Захад. Цэнтру іспанскай мовы і культуры былі назначаны 15 тыс. зл. на арганізацыю ў Беластоку Іспанскіх дзён.

Мацей ХАЛАДОЎСКИ

Дзень да святкавання ў Залешанах 65 гадавіны пацыфікацыі беларускіх вёсак жаўнерамі пад камандаваннем Рамуальда Райса „Бурага”, у беластоцкім аддзеле Інстытута нацыянальнай памяці (ІНП) праводзілася сустрэча, прысвечаная польска-беларускім ста-сункам у другой палове саракавых гадоў XX стагоддзя. Працаўнік Інстыту-та Пётр Лапінскі падзеі 65-гадовай даў-насці — у выніку якіх закатаваны бы-лі больш за восемдзясят чалавек — на-зваў „anomalia polskiego państwa podziem-nego, która nigdy wcześniej i nigdy później się nie zdarzyła”.

— У падыходзе падполля да белару-саў удаецца прыкмеціць простую залеж-насць: чым больш былі радыкальнымі праграмныя прадпасылкі гэтых аргані-зацый, тым больш рашучы курс прыма-ла іх узброенае „гаміе”. Гэтыя адносіны радыкальна горш кшталтаваліся ў вы-падку Narodowego Zjednoczenia Wojskowe-го (NZW) чым структур грамадзянскай Арміі Краёвай і структур Wolność i Nie-zawisłość (WiN), — гаварыў. — Несумнен-на, у гэтых адносінах падставай сталі праграмныя прадпасылкі гэтых аргані-зацый, паколькі NZW рэалізавала ідэю нацыянальнай дзяржавы. У праграмных дакументах WiN нацыянальная прабле-матыка была практычна незаўважнай.

Адзначыў ён, што пасля ўваходу на Беласточчыну Чырвонай Арміі ў 1944 г. незалежніцкае падполле кіравалася на канфрантацыю з акупантам і не мела значэння, хто па нацыянальнасці ці ве-равызнанні з’яўляецца прыхільнікам ка-муністычных ідэй так, як раней гэты факт не меў значэння, калі гаварыць пра нямецкага акупанта.

Выступае прафесар Яўген Мірановіч, побач Пётр Лапінскі

Беларусы — згодна з прыведзенымі ім дакументамі — меркавалі, што но-вая ўлада дае ім шанцы на тое, што за-стануцца на сваёй зямлі і вернуцца да нармальнага жыцця:

— Таму гэтая пазіцыя стаяла ў абса-лютнай супярэчнасці з інтарэсамі поль-скай падпольнай дзяржавы. У асноў-ным насельніцтва беларускага пахо-джання не ўдзельнічала ў жыцці пад-польнай дзяржавы. Зафіксаваны толь-кі паасобныя выпадкі ў гэтых структу-рах ды, прымаючы пад увагу маштаб цэлага падполля, мела гэта выпадковы характар.

Генеральна, на думку Пятра Лапін-скага, аб адносінах падпольнай дзяржа-вы да беларусаў вырашала дзейнасць у дыверсійных структурах у час верас-нёўскай кампаніі, супрацоўніцтва з ня-

мецкай і савецкай адміністрацыяй ды польскай пасля 1944 года:

— Сярод фактараў, якія прадвызна-чалі адносіны падполля, былі таксама сепаратыстычныя ўхілы, значыць, ах-вота далучыць Беласточчыну да Бела-рускай ССР, выказаная часткай бела-рускага асяроддзя. Мелі ўплыў на гэта таксама стэрэатыпы. Атаясамліванне паасобных прадстаўнікоў беларускай меншасці з усёй яе цэласцю.

Дадаў: — За акцыямі нацыянальнага падпол-ля адносна беларусаў не скрываюцца на-цыянальныя пытанні, толькі канкрэт-ныя правіны. Вядомыя выпадкі харак-тару помсты ці прэвенцыі. Бывала, што мелі яны прыкметы этнічных чыстак. На яго думку, аднак, кожны выпа-дак патрабаваў індывідуальнага разгля-

ду, каб сапраўды дайсці, ці гэта не вы-нікала з-за прадурзятасці.

У сваю чаргу праф. Яўген Мірановіч часткова аправерг гістарычны вобраз Пятра Лапінскага. Паводле яго ацэнкі, пасля вайны было ледзь каля аднаго працэнта ад агульнага ліку беларуска-га насельніцтва людзей ангажаваных у дзеянні партыйнага і бяспечніцкага апарату.

— Даследчыкі часта пытаюцца ў бе-ларусаў, як бачаць гэтую справу. Рашу-чая большасць беларусаў мела адну ма-ру: урэшце адчуць сябе бяспечнымі. Лю-дзі не атаясамліваліся з камуністычнай уладай як з ідэалогіяй, а з тым, што за-пэўнівала яна спакой. Падполле спасы-лалася на II РП, а тая асацыявалася з тым, што жылося тады вельмі бедна і з чыноўнікамі, якія іх прыніжалі.

Адзначыў: — Большасць беларусаў не хацела з’язджаць з Беласточчыны, м.інш. з-за прывязанасці да сваёй бацькаўшчыны. Улада патрабавала толькі маскіраваць сваю тоеснасць.

Адзначыў: — Тыя, што прыходзілі і рабавалі, рабілі гэта пад шырмай Польскага Вой-ска. Людзі не мелі ўявы аб розных фар-мацыях з рознымі праграмамі. З ду-лом уваткнутым у спіну цяжка распыт-ваць пра фармацыю. Калі я размаўляў з людзьмі, называлі іх проста банды-тамі. З матэрыялаў, з якімі я пазна-ёміўся, вынікае, што страх сярод бела-русаў быў параўнальны, а нават большы ад таго, які панаваў у час нямец-кай акупацыі, калі заўсёды вядома бы-ло, хто прыйдзе і як будзе сябе паво-дзіць.

**SPÓŁECZNY KOMITET
CZŁONKÓW RODZIN**
*Osób Pomordowanych
w dniach 29, 31.01 i 2.02.1946 r.
przez ZBROJNE PODZIEMIE
BIELSK PODLASKI*

LIST OTWARTY
Szanowny Panie Marszałku,
Ponad dwa lata temu (28.05.2008 r.) grupa 24 posłów wniosła do Laski Marszałkowskiej projekt ustawy „o zmianie ustawy o kombatan- tach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego” (druk nr 813). Uchwalenie tej ustawy umożliwiłoby częściowe, choćby symboliczne, naprawienie krzywd wyrządzonych nam, rodzinom pomor- dowanych przez oddziały zbrojnego podziemia po zakończeniu II wojny światowej.

Nasi najbliżsi zostali zamordowani przez Oddział Zbrojnego Podziemia PAS — NZW, dowo- dzony przez kapitana Romualda Rajsa ps. „Bury”. Oddział ten w dniach 29 i 31 stycznia oraz 2 lutego 1946 roku na terenie byłego powiatu Bielsk Podlaski spacyfikował (spalił) 5 zamieszka- łych przez prawosławną ludność wsi (Zanie, Zaleszany, Końcowizna, Szpaki, Wólka Wygonow- ska), zabijając w okrutny sposób 82 osoby, w tym dzieci, kobiety i starców — spaleni żywcem w zamkniętych budynkach. Spośród tych ofiar 30 mężczyzn to tak zwani „furmani”, zamordo- wani przez wyżej wspomniany oddział koło wsi Puchały Stare.

Kapitan Romuald Rajs między innymi za wyżej wymienione czyny w 1949 roku przez Wojsko- wy Sąd Rejonowy w Białymstoku został skazany na karę śmierci (wyrok wykonano). Przez wiele lat wokół tych zbrodni obowiązywała zmowa milczenia. PRL-owskie władze ukrywały nawet miej- sce mordu i ukrycia ciał 30 „furmanów” — rodziny odkryły to miejsce dopiero w 1994 roku. Na ich ekshumację i przeniesienie na cmentarz w Bielsku Podlaskim zezwolono w 1997 roku, a o pra- wo postawienia na ich grobie pomnika zabiegaliśmy przez pięć lat — przeciwni temu, wbrew obowiązującemu prawu, byli ówczesny Wojewoda Podlaski i kierownictwo Rady Ochrony Pa- mięci Walki i Męczeństwa.

W tym samym czasie, gdy poniżani przez aroganckich urzędników zabiegaliśmy o postawie- nie na mogile naszych bliskich prawosławnego krzyża, władze państwa polskiego przeprowa- dziły proces rehabilitacyjny sprawców zbrodni. W 1995 roku Wojskowy Sąd Okręgowy w Warsza- wie (sygn. akt 293/95 z dnia 04.06.1996 r.), uznając, że kpt. R. Rajs „walczył o niepodległy byt Polski”, uchylił poprzedni skazujący wyrok, a jego rodzinie przyznano i wypłacono zadośćuczyn- nienie. Także innym rodzinom oddziału „Burego” zostały wypłacone odszkodowania i zadośću- czynienia.

Decyzjom o rehabilitacji dowódców i żołnierzy oddziału R. Rajsa towarzyszyła akcja szkalowa- nia ofiar — prostych wiejskich ludzi — których przedstawiano jako „kolaborantów władzy ludo- wej”, za co została im wymierzona „zasłużona kara”.

Tragiczne wydarzenia z przełomu stycznia i lutego 1946 roku stały się przedmiotem wnikli- wego śledztwa białostockiego oddziału Instytutu Pamięci Narodowej. Śledztwo na okoliczność pozbawienia życia 82 osób obywatelstwa polskiego wyznania prawosławnego — sygn. akt S 28/ 02/Zi z dnia 30.06.2005 roku zakończyło się uznaniem kpt Romualda Rajsa ps. „Bury” za winne- go zbrodni ludobójstwa. Sąd Okręgowy w Białymstoku — Syg. akt III Kp 297/05 z dnia 18.11.2005 r. — Postanowienie Prokuratora IPN utrzymał w mocy. Sąd uznał, że „zabójstwo członków określonej grupy narodowościowej i wyznaniowej, w tym kobiet i dzieci, choćby pod pozorem uzyskania wyższych celów politycznych czy niepodległościowych — nie daje się usprawiedliwić żadną racją i jest zbrodnią ludobójstwa”.

*Pan Grzegorz Schetyna
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej*

Prawomocne zakończenie śledztwa — mieliśmy taką nadzieję — umożliwi nam, rodzinom ofiar, ubieganie się o choćby porównywalne do tych, jakie otrzymały rodziny sprawców, odszko- dowań. Niestety, także droga sądowa jest dla nas zamknięta. By sądy mogły rozpatrzyć nasze wnioski, konieczna okazała się wspomniana na wstępie nowelizacja ustawy „kombatanckiej”. Słuchając wypowiedzi przedstawicieli najwyższych władz państwowych o normach „państwa pra- wa”, obserwując działania Sejmu, uchwalającego kolejne akty prawne, stwarzające podstawy wyp- łacania odszkodowań dla osób pokrzywdzonych (represjonowanych) przez organy państwa pol- skiego w okresie 1944-1989, byliśmy przekonani, że przedstawione w druku nr 813 rozwiązania spotkają się z poparciem wszystkich sejmowych klubów i kół.

Istniejący stan prawny — napisali posłowie w uzasadnieniu projektu — nie daje się, w ocenie wnioskodawców, pogodzić z konstytucyjną zasadą sprawiedliwości społecznej. Oczywisty jest bo- wiem fakt, że osoby cywilne, które poniosły uszczerbek na zdrowiu w wyniku działań zorganizo- wanych grup zbrojnych po okresie II wojny światowej, powinny otrzymać zadośćuczynienie za doznane krzywdy. Jeśli Państwo Polskie przyjmuje na siebie odpowiedzialność za działalność tychże grup, uznając je za działające w jego imieniu i wypłaca odszkodowania spadkobiercom żołnierzy walczących w tych oddziałach, realizując wspomnianą zasadę sprawiedliwości społecz- nej, powinno naprawiać szkody, jakie oni wyrządzili cywilnym osobom postronnym.

Trudno z tą argumentacją się nie zgodzić. Mimo to projekt ustawy po jego pierwszym czyta- niu w komisji znalazł się w tak zwanej „sejmowej zamrażarce”. Utworzona 03.12.2008 roku do jego rozpatrzenia podkomisja przez okres dwóch lat nawet nie została zwołana. Jako obywatele Państwa Polskiego postępowanie takie oceniamy jako dalsze dyskryminowanie nas jako mniej- szości narodowej i wyznaniowej. Kierując się zasadami naszej prawosławnej wiary, chcemy ze wszystkimi żyć w pokoju i zgodzie. Choć jest to dla nas bolesne, nigdy nie protestowaliśmy prze- ciwko gloryfikacji i czynienia „bohaterami” tych, którzy mundur żołnierza polskiego splamili krwią niewinnych ludzi. **Oczekujemy jednak, i o to prosimy Pana Marszałka i najwyższe władze Państwa Polskiego, stosowania wobec nas elementarnych zasad równości i sprawiedliwości.**

Panie Marszałku,
Niedługo, w styczniu 2011 roku, minie 65 lat od tragicznych wydarzeń, w których utraciliśmy naszych najbliższych. Mimo wielu bolesnych przeżyć pozostaje nam, choć coraz słabsza, nadzie- ja, że Państwo Polskie, a w szczególności przedstawiciele narodu, jakimi są posłowie na Sejm, okażą nam życzliwość i zrozumienie.

Uchwalenie ustawy z druku 813 prócz potwierdzenia stosowania przez Państwo Polskie zasa- dy równego traktowania obywateli bez względu na ich narodowość czy wyznanie, byłoby też ważnym dla nas aktem upamiętnienia przez Sejm tej tragicznej daty.

Z wyrazami szacunku
Sekretarz Społecznego komitetu Aleksander BONDARUK

Przewodnicząca Społecznego Komitetu Paraskiewa ANTOSIUK

Adres do korespondencji: Józef ANTONIUK ul. Lipowa 19, 17-100 Bielsk Podlaski

Otrzymują:
1. Prezydent RP Bronisław Komorowski
2. Marszałek Senatu RP Bogdan Borusewicz
3. Premier Rządu RP Donald Tusk
4. Przewodniczący wszystkich klubów i kół poselskich
5. Prawosławny Metropolita Warszawski i ca- łej Polski Sawa

6. Rzecznik Praw Obywatelskich Prof. Ire- na Lipowicz
7. Wojewoda Podlaski
8. Urząd do spraw Kombatan- tów
9. Rada Ochrony Pamięci Walki i Męczeń- stwa
10. Media

Bielsk Podlaski, dnia 22.11.2010 r.

Паштовыя „рэформы”

Нахабства Польскай пошты — бязмежнае. Гады абы-якой працы сфармавалі ў яе кіраўнікоў перакананасць, што ўсё ім дазволена, а дурны народ і так з усім згодзіцца. Спачатку была адмена 50-працэнтнай льготы на высылку друкаваных матэрыялаў, пасля падраўнялі (вядома, уверх) кошт высылкі мясцовых і міжгародніх пасылак. Пасля былі штогадовыя павышэнні коштаў паслуг (на каля 10%) і ліквідацыя некаторых паслуг (напрыклад, высылкі тэлеграмаў), закрыццё паштовых аддзяленняў (Мілейчычы), зняццё паштовых скрынак у шэрагу мясцовасцей... Апошнім часам прыдумалі чарговы „геніяльны” ход. Менавіта на мінулым тыдні пісьманосец прапанаваў мне запоўніць бланк, у якім я даў бы згоду дастаўляць мне заказныя пасылкі без неабходнасці распіскі іх атрымання! Натуральна, я адмовіўся. Як гэта: высылаючы заказнае пісьмо адпраўнік хоча мець напісана чорным на белым, што яно дайшло да адрасата. А як можна гэта даказаць без распіскі? Або справа аглат: заказная пасылка надалей каштуе столькі ж сама. За што тады плаціў бы адпраўнік, высылаючы такое заказнае пісьмо?

Кіраўнікі Польскай пошты ліхаманкава шукаюць дадатковых грошай. А мне здаецца, што лепш было б, калі б пашукалі розуму, кемнасці! Якая мэта ўсяго гэтага балагану? Калі прадпрыемства дрэнна працуе, калі яно стратнае, тым больш яно задоўжанае. І тады яно становіцца менш вартым, значыць, меншай будзе цана, за якую можна будзе яго прадаць у рамках грабжу дзяржаўнай маёмасці, якую завуць прыватызацыяй. А вядома, што такую фірму купіць нехта свой, хто пільна сочыць за сітуацыяй. Я не выключаю і такой магчымасці, што за адпаведную „падрыхтоўку” фірмы да таннага продажу той нехта ўжо даў хабар. Прынамсі мне такая справа здалёк смярдзіць.

Прыпомніўся мне анекдот, што калі бардэль нерэнтабельны, не трэба мяняць ложкаў, толькі персанал. Можа і Польскай пошце прыдаліся б грунтоўныя кадравыя змены?

М. Ц.

Выступілі па-майстэрску

16 студзеня г.г. запамніцца мне на многія гады. У гэты дзень я прысутнічаў у XII Прэзентацыях калядных калектываў „Гвязда і калядка” ў Гарнізонным клубе ў Беластоку. Мерапрыемства прыцягнула шматлікую публіку, ахвотную паслухаць праваслаўныя калядкі. А прыехалі выканаўцы амаль з усіх куточкаў Беласточчыны. Нованароджаная Збавіцеля Хрыста славілі аж 33 калектывы! На працягу пяці гадзін выступілі каляднікі розных узростаў — аддашкольнікаў да бабулек-пенсіянерак.

На жаль, не ўсе гміны прыслалі на гэтае прадстаўнічае мерапрыемства свае калектывы. Напрыклад, чамусьці не паказаўся Гмінны асяродак культуры з Міхалова. Чаму? Працаўнікі гэтай культурнай установы павінны заўважаць, што ў іх гміне жывуць праваслаўныя беларусы, што ёсць царква, і ўлічаць гэты фактар у сваю дзейнасць. На маю думку, у такога тыпу мерапрыемства павінны ўключыцца аддзелы БГКТ, войты гмін, мясцовыя асяродкі культуры. Усім у прыклад стаўлю Гмінны асяродак культуры ў Белавежы, які да мерапрыемства ставіцца вельмі сур’ёзна. Белавежскі гурт выступіў па-майстэрску, брава яму за гэта!

Віктар БУРА

Калі ў Жыллёвым кааператыве ў Гайнаўцы сталі ўцяпляць шматпавярховыя блокі і ў кожнай кватэры на батарэях цэнтральнага ацяплення ўстанаўліваць размеркавальнікі цяпла (podzielniki ciepła), а на падставе паказанняў гэтых прыбораў і складаных вылічэнняў акрэсліваць колькасць цеплаэнергіі скарыстанай для ацяплення паасобных кватэр, аказалася, што частка жыхароў кааператывуных блокаў гэтым незадаволеная. Здаралася, што ўласнікам некаторых кватэр за цэнтральнае ацяпленне прыходзілася даплачваць да чыншчу нават па 2-3 тысячы злотых у год. Восенню мінулага года пасля вылічэнняў аказалася, што каля 30% уласнікаў кватэр у кааператывуных блоках будуць мусілі даплаціць да ацяплення іх пакояў. Частка незадаволеных новым спосабам разліку і фінансавання ацяплення кватэр у блоках заснавалі „Грамадскі камітэт членаў Жыллёвага кааператыва ў Гайнаўцы для размоў з управай ЖК”. Прадстаўнікі гэтага камітэта, так як раней частка паасобных жыхароў, сталі дамагацца адмяніць, паводле іх несправядліва налічаныя ім, задоўжанасці. На 18 студзеня грамадскі камітэт назначыў сустрэчу членаў кааператыва, зацікаўленых справай разліку скарыстанай цеплаэнергіі, у святліцы Машыннага прадпрыемства „Гамех” па вуліцы Арміі Краёвай у Гайнаўцы. На спатканне былі запрошаны члены ўправы Жыллёвага кааператыва.

Калі пад’язджаю да прадпрыемства „Гамех” бачу, што тратуры на вуліцы Арміі Краёвай, аўтастаянка і свабодныя месцы між блокамі застаўлены машынамі. Мужчыны стаяць перад святліцай і на калідоры. Перад самім уваходам у вялікую залу тоўпіцца народ. Вялікае памяшканне святліцы бітком набітае. Пасля адзін з прамоўцаў скажа, што сабралася 500 чалавек, але я думаю, што было іх крыху менш, недзе 300-400 асоб. Аднак і так гэта вельмі многа як на невялікую гайнаўскую грамадскую актыўнасць.

— У нас ёсць ксеракопіі больш за трохсот рахункаў за цеплавую энергію, бо копіі знаходзяцца ў пракуратуры. Калі старшыня ўправы Жыллёвага кааператыва падасць нас у суд за незаплачаныя рахункі, тады суд прышле нам заклікі да заплаты і мы на працягу сямі дзён будзем мусілі адкрыць справу і судзіцца, — сказаў у час спаткання Караль Ніцецкі, адзін з лідараў грамадскага камітэта.

— Вы будзеце мусілі заплаціць задоўжанае, — гаворыць журналістка тэлеканала TVN24. — Ці так зробіце?

— Я не заплачу, бо лічу, што замнога мне налічылі, — заяўляе адзін мужчына. — Мерзну я ў сваёй кватэры, сплю ў спартыўным касцюме і мне яшчэ даплачваць?

— Я не заплачу, — гаворыць усхваляваным голасам старэйшая жанчына.

Сабраныя ў вялікай грамадзе людзі адчуваюць сябе моцнымі і апладзіруюць тым, якія рашуча кажуць, што не будуць плаціць дадатковых грошай жыллёваму кааператыву. Пазней многія з ліку прысутных аднадушна заяўляюць перад тэлекамерай, што не заплацяць больш, чым плацілі да гэтай пары.

— Старшыня кааператыва сказаў, што вы не ўмеце карыстацца размеркавальнікамі цяпла і трымаеце адкрытымі вокны, — кажа тэлежурналістка. — Сказаў ён таксама, што судовая дарога — гэта апошняя рашэнне, але вы будзеце мусілі заплаціць задоўжанае.

— У Гайнаўцы паліквідавалі малыя кацельні ў жыллёвых кварталах, а блокі падключылі да адной кацельні суполкі „Rindipol”, якая стала манапалістам у пастваўцы цеплавой энергіі. На працягу не-

Перад сабранымі выступалі заснавальнікі Грамадскага камітэта членаў Жыллёвага кааператыва ў Гайнаўцы

калькіх гадоў цана цеплаэнергіі ў Гайнаўцы вырасла на 120%, — заяўляе адзін з удзельнікаў сустрэчы.

Частка сабраных уголас выказвае незадавальненне, што на спатканне не прыехаў старшыня жыллёвага кааператыва.

— Старшыня сказаў, што ён адкрыты на дыялог з намі і мы пыталі яго ўчора, ці прыйдзе на сённяшняе спатканне, а ён адмовіўся, — гаворыць прадстаўніца ініцыятыўнай групы.

У час сустрэчы вылучылася група добраахвотнікаў, якія са спіскамі будуць заходзіць да жыхароў блокаў у паасобных жыллёвых кварталах і збіраць подпісы ад тых уласнікаў кватэр, якія падтрымаюць ідэю арганізаваць новаагульны сход членаў Жыллёвага кааператыва ў Гайнаўцы. Прыгадаю, што летам 2010 года адбыўся агульны сход, былі выбраны члены кааператывнай управы і яны паўторна старшынёй управы выбралі Міраслава Мордана.

— Шаноўнае спадарства, трэба выбраць новую ўправу кааператыва і новага старшыню, — кажа дзеяч грамадскага камітэта.

— Зараз у пракуратуры ў Гайнаў-

цы вядуцца два расследаванні наконт разлікаў ацяплення кватэр у блоках, — кажа адзін з выступаючых, а другі наракае, што іншыя пракурорскія расследаванні па справах ацяплення кааператывуных блокаў былі спынены.

— Уцяпляліся блокі, каб людзі плацілі менш за ацяпленне сваіх кватэр, а ў многіх выпадках атрымалася наадварот. У першым абагравальным сезоне, пасля ўцяплення нашага блока, мне прыйшлося даплачваць, хаця ў пакоях не было надта цёпла. У апошнім абагравальным сезоне мне вярнулі крышку грошай, але якім коштам я гэтага дабіўся! Амаль цалкам я не пускаў гарачай вады ў батарэі ў двух пакоях, а два іншыя абаграваў вельмі ашчадна, бо так рабіла выдатная большасць жыхароў у нашым блоку. Калі б я рашыўся жыць у цяплейшай кватэры, мусіў бы многа даплачваць, бо не трымаўся б агульнай тэндэнцыі

ў маім блоку і цяпло з маіх пакояў уцякала б праз тонкія сценкі да суседзяў па баках, зверху і знізу, — расказваў адзін з уласнікаў кватэры ў гайнаўскім кааператыве.

У кааператывуных блоках у Гайнаўцы некаторыя жыхары мусяць даплаціць за мінулы абагравальны сезон па тысячы, дзве, а нават пад тры тысячы злотых.

— Больш чым 70% уласнікаў кватэр выйшлі з мінулага абагравальнага сезона на плюс і мы вярнулі ім разам 300 тысяч злотых пераплаты (у сярэднім выходзіць каля 150 злотых на ўласніка кватэры з пераплатой — А. М.). Іншыя жыхары мусяць даплаціць да ацяплення ў сярэднім па некалькі соцень злотых, а самая вялікая задоўжанае ў некалькіх дзесятках асоб. Па 2-3 тысячы злотых павінны даплаціць жыхары блокаў, якія мы першы раз разлічвалі па-новаму, пасля іх тэрмамадэрнізацыі. Я думаю, што гэтыя недаплаты ўзніклі з невядомасці людзей, якія не ведалі як трэба карыстацца ацяпляльным абсталяваннем з размеркавальнікамі цяпла. У мінулым абагравальным сезоне

Разлучыла нас мяжа — хай аб'яднае дружба Дзмітравічы

Тамара ЛАЎРАНЧУК

Злева: Тамара Лаўранчук,
Валянціна Кукса
і Васіль Жуковіч

*Мяне гадавалі і холад, і голад,
але не ўзрасцілі ні злым, ні скупым.
Народ мой — сардэчны і духам не кволы,
і мне б заставацца да скону такім.*

Васіль Жуковіч

З Дзмітравічамі звязана жыццё знакамитага паэта Васіля Аляксеевіча Жуковіча, які нарадзіўся пablізу.

„Маё Забалоцце — гэта не вёска, а паселішча хутароў у адным з заходніх раёнаў Беларусі. Не шукайце гэтага кутка на зямлі: няма ўжо нават балота, якое аддзяляла хутары ад сяла Дзяніскавічы (Дзмітравічы — Т. Л.), балота асушылі, а хаты перавезлі ў сяло” (В. Жуковіч, *Як адна вясна...*).

Скончыўшы Дзмітравіцкую дзесяцігодку, Васіль Жуковіч падаўся ў Брэст, дзе неўзабаве стаў студэнтам філфака педінстытута. Высокі, хударлявы, з добрымі блакітнымі вачыма, ён адразу прыцягнуў увагу дзяўчат, але па прычыне прыроджанай сціпласці і сарамлівасці быў нерашучым у адносінах да іх.

*У аўтобусе еду,
а побач — дзяўчынка адна.
„Прыгажуня! Хаця б не паспела сысці...”
Што таіць — даспадобы яна.
Закрануць — не хапае смеласці.
Ну а тут, як на зло, пазірае народ,
Як на зло тут — прамая вуліца...
Эй, шафёр, дай круты паворот —
І дзяўчына сама прытуліцца.*

падрабязнае апісанне свайго студэнцкага (і не толькі) жыцця знайшла я ў ягонай аповесці *Як адна вясна...*. Чытаючы старонкі твора, без цяжкасці за незнаёмымі прозвішчамі ўзгадала сапраўдныя імёны: Міша Тачыла (Міхась Тычына), Валодзя Ражэвіч (Васіль Жуковіч), Павел Панчук (Пётр Пінчук), куратар Андрэй Андрэевіч Каленік (Уладзімір Андрэевіч Калеснік) і г.д.

Васіль ужо ў студэнцкія гады пісаў вершы, якія час ад часу друкаваліся ў асобных выданнях. Мы разам выпускалі факультэцкую наскенгазету і займаліся ў адных і тых жа выкладчыкаў. А ўсе дзяўчаты з затоенай зайздрасцю назіралі за нараджэннем вялікага пачуцця, якое на нашых вачах узнікла паміж Васілём і яго абранніцай — таксама студэнткай нашага інстытута. (Дарэчы, яны разам ужо паўстагоддзя).

Пасля заканчэння вучобы Жуковіч працуе ў рэдакцыі газеты „Зара над Бугам” і на мясцовай студыі тэлебачання. А ў 1972 годзе, згадзіўшыся на прапанову пераехаць у Мінск, стала жыве і працуе ў сталіцы дагэтуль.

Адзін за адным выходзяць зборнікі паэта. У іх не толькі вершы, але эпітафіі і эпіграфы, прытчы і байкі, казкі і п’есы.

Вядомы ён і як перакладчык, і як аўтар кніг для дзяцей. Жывучы і працуючы працяглы час у Мінску, пісьменнік не парывае сувязі з малой радзімай. Замілаванне родным краем знайшло сваё адлюстраванне ў вершах, прысвечаных Камянецчыне: „Буяюць травы ў буйных росах”, „Рэчка Ліясная”, „Дарога ў жыцце”, „Вёска Радасць” і інш.

*Не прыцьміць старонка мне другая
нашых краёвідаў і дарог.*

*І цябе, сямейка дарагая,
дзе б ні быў я, у сэрцы я бярог.*

Па-ранейшаму Жуковіч удзячны свайму настаўніку, крытыку і дарадцу Уладзіміру Андрэевічу Калесніку, які першым убачыў у сарамлівым юнаку парасткі сапраўднага таленту: „Жуковіч — паэт рэдкай маральнай чысціні, тонкі знаўца добра і зла, красы і цнатлівасці. Паэзія і адукацыя вытанчылі і без таго чулае сэрца паэта, зрабілі такім уважлівым, што нават птушкі пачалі злятацца да яго і расказваць пра свае выраі, а кветкі на родным лузе сталі дзяліцца з ім спалохамі веснавога абуджэння і восеньскім сумам”.

кожная. Сусед Мікалай крыху падумаў, прыняў заклад, а ўсе пачалі смяяцца. Тады Мікалай ускочыў на прылавак, узяў гіру і стукнуў па талерцы. Талерка рассыпалася на дробныя кавалкі, а прылавак разламаўся. Мікалай сказаў: „Я не стаяў на падлозе, а на прылаўку, але цябе шкада, дай усім па бутэльцы піва, танней будзе”.

Аднойчы ў асенні вечар ішоў прадавец, а па дарозе ёсць невялікі лясок. У гэтым ляску калісь сустракаліся ведзьмы. Насустрач Міхасю ішоў чалавек і папрасіў у прадаўца запалку прыкурыць папяросу. Міхась даў яму запалкі, пагутарылі крыху. Чалавек пайшоў дарогай, а захмялелы прадавец за ім. Зайшлі ў прыгожую хату, а там прыбраная ёлачка, быццам на Каляду, гармонік іграе, а маладыя хлопцы і дзяўчаты танцуюць. Стаў і прадавец танцаваць з прыгожай дзеўкай. Так танцуючы Міхась прыкмеціў у новага сябра замест ног каровіны капыты і хвост. Міхась перажагнаўся і згаварыў малітву, і ў той час усё прапала. Пачуў прадавец, што па дарозе едуць фуры і стаў крычаць. Вазакі з вёскі Т., што везлі драўніну з надлясніцтва Жэдня, спыніліся і пабеглі ў бок крыку. Міхась угвэдзаны ў балота танцаваў вакол елачкі. Аднавяскоўцы завезлі яго да жонкі.

Міхась прадаўцом не быў доўга. Зрабіў вялікую нястачу. З працы яго выкінулі, а грошы мусіў вярнуць.

Так, даражэнькія, чарка да добра не давядзе!

Д’яблавы штучкі **Мікалай ЛУК’ЯНЮК**

Міхась нарадзіўся як першае дзіця ў вясковай сям’і яшчэ пры санацыі ў Т., пасля нарадзіліся яго сёстры Вольга і Зіна. Міхась як вучань пачатковай школы закахаўся ў аднагодку са сваёй вёсцы. Тады па вёсках было многа моладзі, а ў вёсцы Т., калі было якое-небудзь свята, было па тры ці чатыры патанцоўкі. Калі, бывала, моладзь пачынала вясно спяваць агулькі, чуваць яе было ў суседніх вёсках. Як было тады прыгожа і весела ў вёсцы! Міхась увайшоў у дарослае жыццё і заявіў сваім бацькам, што будзе жаніцца з Ганнай, з якой хадзіў з маладых гадоў. Тады бацька сказаў Міхасю, што яго дзеўку і яе бацьку не жадае нават пабачыць на сваім панадворку і ў хаце. Ганна была адзіная дачка па другой жонцы ў Анісіма і бацькі яе шанавалі. Міхась пайшоў у прымы да Ганны і ўдваіх абраблялі гаспадарку Ганніных бацькоў, але Анісім усім кіраваў і забіраў заробленыя грошы. Нарадзілася ў Міхася з Ганнай двое дзетак. Цяжка было Міхасю прасіць у цесця грошай на што-небудзь што трэба было купіць дзеткам. Вырашылі з жонкай, што Міхась пойдзе працаваць у горад і будуць мець свае грошы. Як дагаварыліся, так і зрабілі. Пайшоў Міхась працаваць у Беласток, але там не змог доўга ўтрымацца на адным месцы, стаў зазіраць у кілішак, а такіх, вядома, трымаць не хочучь.

Цесць з жонкай ужо аддзяліліся ад

зяця і дачкі, пайшлі жыць, як на вёсцы кажуць, зрабіўшы печы да каморкі, ды ўсё роўна хацелі кіраваць сям’ёй зяця. Калі Міхась даведаўся, што ў суседняй вёсцы адыходзіць з працы прадаўчыца з вясковай крамы, паехаў у Н. у Гміннае праўленне сялянскай самапомачы, каб узялі яго на працу за прадаўца ў вёсцы Б. Праўленне згадзілася, перапісалі тавары і Міхась стаў прадаўцом. Спытна быў ён вельмі прыкладным прадаўцом, трымаў парадак у краме. Тады было многа моладзі ды маладых нежатаных у вёсцы Б. і яны часта сустракаліся ў краме пры піве або модным віне „патыкам пісаным” па 21,50 зл. за бутэльку 0,75 літра. Стаў і Міхась часта напівацца, а калі быў падпіўшы, браў бутэльку віна ды ішоў да суседа пераначаваць. Калі выпілі віно, Міхась даваў ключы суседу, каб той прынёс яшчэ віна з крамы. Што браў сусед у краме апрача віна, гэтага ніхто не ведае. Аднойчы падпіўшы прадавец сказаў польскую прыказку, што „lepszy mały handelek niż duży szpadelek”. І гэта праўда. Аднойчы прадавец быў падвыпіўшы, а ў краме чалавек дваццаць прыйшлі на піва, і рашыў ён паразумнічаць. Хто стаяўшы на буфэце паб’е талерку пяцікіловай гірай? Паставіў талерку на прылаўку і каля яе гіру ў пяць кілаграмаў. Сказаў, што калі хто гэтак паб’е талерку, дык ён за гэта паставіць скрынку віна, гэта значыць 25 бутэлек-паўтарачак, па 21,50 злотых

Нараўчанская гміна

Па гарачых слядах

Няраз я пісаў у „Ніву” пра прызабытую чатырохкіламетровую вуліцу, якая вядзе ад ваяводскай шашы з Юшкавага Груда ў Навасады цераз Бандары — у Лешукі. Яна бяжыць праз лес. Яе абочыны шмат гадоў былі ў густых зарасніках. Яе жвіравая маставая ад гэтых кустоў ды нізка звисаючых з дрэў галін была яшчэ больш вузкая.

Якое прыемнае было маё здзіўленне 24 снежня 2010 года. Ехаў я веласіпедам па гэтай дарозе, а на снезе ляжаць дробныя галінкі ды копчыкі пілавіння. Гляджу, а на абочынах ссеклі кусты лазы, вярбы, алешніку і бярэзніку. Бачнасць на дарозе значна паправілася. Зайшоў я да Сяргея і Марыі Саевічаў, якія жывуць тут на новаляўкоўскім хутары і яны мне сказалі, што добраўрападкаванне равоў паабпал гравійкі пачалі 22 снежня.

Добра было б, каб яшчэ на месцы паіражавельных і выбляклых дарожных знакаў паставілі новыя. Прыдалося б выкапаць і забраць з абочын дарогі жалезабетонны слуп. Быў на ім дарожны знак, але яго скрунулі з часам сарвалі. Нядаўна ўрэзалася ў яго аўтамашына і ён стаіць схілены ў прыдарожны роў.

Сасна — мафусаіл

У Белавежскай пушчы маем найбольш векавых дрэў, у тым ліку каля 900 дрэў-помнікаў (860 паасобных дрэў і 34 групы дрэў). Спісак кандыдатаў у лік помнікаў прыроды адкрыты. У далейшым вышукваюцца рэдкія экзemplяры. Напрыклад, летам 2010 года Тамаш Няхода знайшоў у даліне рачулки Арлоўкі ў Белавежскім нацыянальным парку найвышэйшы экзemplяр дуба звычайнага ў Еўропе.

У 1998 годзе натрапілі на сасну, якой зараз 380 гадоў! Расце яна ў запаведніку Ліпіны, які знаходзіцца непадалёк ад Гайнаўкі.

Варта дадаць, што пушчанскія сосны дасягаюць нават 40 метраў вышыні і 380 сантыметраў таўшчыні. Гэта доказ на тое, што нараджэнне і жыццё ў лясных нетрах Белавежскай пушчы спрыяе даўгалеццю.

Нехайныя кладкі

На чыгуначным вакзале ў Беластоку ёсць две доўгія кладкі над пуцямі, а з іх сходы вядуць на пероны. Паабпал аднае і другое кладкі замацаваны сеткі і бляшаныя экраны дзеля бяспекі пешаходаў. Гэтыя экраны — іх па 18 на кожнай кладцы — даўно немяляваныя. Яны выблеклі і апрача гэтага іх пакрэмзалі хуліганы. Дарэчы, на кладцы насупраць вуліцы св. Роха на экране віднее надпіс: „Białostocka chuliganeria”. На другой кладцы насупраць будынка вакзала ПКС на экранах розныя псеўдамалюнкi ды надпіс: „Witam na froncie wschodnim”.

Вакзал — візітная карточка горада. Кладкі ля яго трэба аднавіць і памалываць.

Янка ЦЕЛУШЭЦКІ

Ганна Кандрацюк (zorka@niva.iig.pl)

з р к а

д л я д з я ц е й і м о л а д з і

Украї і загергетаў

(быліна інуітаў
— народнасці Паўночнай
Амерыкі)

Гэтая гісторыя здарылася адносна нядаўна, паўвека таму, калі народ інуітаў спасцігла эпідэмія туберкулёзу і людзі мерлі як мухі. Сярод ахвяр пошасці апынуліся і бацькі Ціві, які адзін астаўся ў вёсцы з бабуляй. Хлопчык дапамагаў старэчы раздабываць яду. Ён выбіраў яйкі з птушыных гнёздаў, лавіў рыб, паляваў на вавёрак. Але ці наясіся такой лёгкай ядой? Можна, дзе ў Афрыцы! Людзі снягоў не навуклыя да такой лёгкай дыеты. Ім, каб зберагчы здароўе і сілу, трэба мяса і тлушчу. Ды што тут многа казаць — хлопчык з бабуляй ніколі не наядаліся ўволю. Часта ўспаміналі часы да эпідэміі, калі ў вёску вярталіся паляўнічыя з мясам аленяў карыбу. Гэты далікатэс цяпер сніўся па начах і застаўляў мроіць пра будучыню.

— Калі падрасну, — гаварыў хлопчык, — у нас кожны дзень будзе мяса карыбу!

— Дай Бог, каб твае словы збыліся, — радавалася жанчына.

Аднойчы Ціві вярнуўся з палявання, прыпываючы. Яму пашанцавала злавіць аж дзвюх гусак. Бабуля аскубла іх, павесіла ля шалаша, а сама пайшла над раку, каб знайсці там прынесенае вадой дрэва на ражон.

Тым часам каля іх панадворка праходзілі два паляўнічыя. Яны неслі ўпаляванага маржа і весела гаманілі. А калі ўбачылі яшчэ дзвюх гусак, забралі іх і панеслі ў сваю вёску.

— Э-гэ-гэ! Будзе яшчэ і закус, — зарагатаў ад радасці старэйшы паляўнічы.

Паляўнічыя інуіты з упалываным карыбу

У такіх „халадзільніках” — будках з дрэва — інуіты трымаюць прынесенае з палявання мяса. Мяса раздзяляюць паміж усіх жыхароў вёскі, а самыя лепшыя кускі дастаюцца найлепшым паляўнічым

Даратая Зорка!

Мяне завуць Наталля, я — вучаніца пачатковай школы ў Бельску-Падляшскім. Я заўсёды чакаю „Зорку”, каб адразу рашаць польска-беларускую крыжаванку. Дзякуючы гэтай рубрыцы я ведаю многа новых беларускіх слоў. Часта заглядаю ў польска-беларускі слоўнік. Амаль кожны тыдзень мы разам з сябрамі дасылаем адказы ў рэдакцыю. Я выйграла ўжо многа ўзнагарод. Апошнім часам яны прыехалі ў нашу школу ў снежны мінулага года. Сёння я хачу спытаць, калі атрымаю наступныя ўзнагароды? Вы напісалі, што я выйграла настольныя гульні і каляровыя алоўкі. Вельмі чакаю падарункаў і цікавых легенд, які друкуюцца ў „Зорцы”. На канец я хачу прывітаць усю рэдакцыю „Нівы” і зычыць вам усяго найлепшага ў Новым 2011 годзе

Ад Рэдакцыі: Прывітанне Наталля! Узнагароды пастараемся даслаць у палове лютага. Калі хто не можа іх дачакацца, запрашаем у нашу рэдакцыю. Спазненні ў даручэнні ўзнагарод залежныя ад нашых фінансавых магчымасцей; больш карысна нам даслаць ўзнагароды оптам або прывезці іх у школу. Вядома, для адной ўзнагароды не паедзеш у іншы горад, таму мы чакаем аж назбіраецца іх большая колькасць. Гэтую інфармацыю кіруем да ўсіх нашых сяброў, якія выйгралі ўзнагароды і чакаюць іх у сваёй школе. Узнагароды не прапалі, іх проста трэба крышачку пачакаць.

Калядуе сямейка Іванюкоў з Белаастока

— Няхай, — падтрымаў яго малодшы і таксама зарагатаў.

Калі бабуля вярнулася з дзеравам, аж прысела ад болю. Яна спытала ў хлопчыка пра гусей. Той раскажа пра зладзеяў...

— Каб яны страцілі мову! — пракляла іх у распачы старая. — Хто гэта бацьку, каб дзіця і старую да касцей агаліць! Няма літасці для такіх злыдняў!

Калі задаволены падвойным „паляваннем” мужыкі вярнуліся ў вёску, яны загадалі сваім жанчынам спячы мяса. Паколькі гусі былі ўжо падрыхтаваныя на ражон, іх адразу зжарылі і, пасеўшы ўсёй сям’ёй у круг, пачалі есці гусяціну. Першы зламатаў старэйшы паляўнічы. Ён хацеў штосьці сказаць, аднак замест мовы з яго вуснаў дастаўся гусіны гергет. І тыя, якія хацелі з яго пасмяяцца, пажартаваць, таксама расчынлі раты і замест смеху загергеталі.

Каб захаваць людскую мову — перакананыя старыя інуіты — нельга красці, а калі аголіце з апошняга дабра бездапаможных старэч і малечаў, тады кара спасцігне цэлы ваш род.

ЗОРКА

Інуіты — жыхары Паўночнай Канады, Грэнландыі, Аляскі, Сібіры. Часта завем іх „эскімосамі”, аднак самі інуіты лічаць гэта абразай. Інуіт, па-іхняму, значыць чалавек. У грамадзе завездзена, што першае дзіцятка ў сям’і маладыя аддаюць на выхаванне дзядам. Гэта мае свой сэнс, паколькі карэнныя інуіты жэніцца ў надта маладым узросце. Ужо чатырнаццаці- і пятнаццацігадовыя дзяўчыны нараджаюць дзяцей і часта прыходзяць з імі ў школу.

Бой *Сяргей Новік-Пяюн*

Ой, які прыгожы мой
Цюцік, што завецца Бой,
З чорнай спінкай, сівы ледзь
І калматы як мядзьведзь.

Поўсць ягоная, як шоўк,
Зубы шчырыць ён, як воўк,
А кудлатка галава
Сапраўды, нібы ў льва.

Ды вы, дзетачкі смялей!
Вельмі любіць Бой дзяцей.
У любы прыходзьце час,
Не пакрыўдзіць цюцік вас.

Белым хвосцікам махне,
Рукі ветліва лізне:
„Не пабруджу вас, не-не!
Лапкі белыя ў мяне!...

Мушу вам яшчэ сказаць,
Лапку ўмею падаваць!”
Вось які разумны мой
Верны, шчыры цюцік Бой!

Наш слоўнік: цюцік — сабачка
спінка — плечы, хрыбет
поўсць — шэрць, буйнае валоссе
шоўк — ядварная тканіна, гладнасць

3 народнага календара (2)

2 люты. Імяніны Яўхіма. Нашы продкі гадалі: Калі на Яўхіма сонечна ў поўдзень, то гэтак будзе да ранняй вясны. Калі завіруха, то на ўсю масленіцу завіруха.

Тыдзень раней мы пісалі як нашы дзяды па прыродных з'явах гадалі пра будучае надвор'е. Знакі ў прыродзе аб'яўляліся толькі ў асобныя дні. Паводле іх можна прадказаць надвор'е на цэлы наступачы год. Такі прагноз быў карысны асабліва земляробам і падарожнікам. Яго „запісалі” нашыя продкі на аснове тысячагадо-

вых назіранняў. Наздзіў, сёння, калі ўсё можам палічыць і планаваць, народны календар не падводзіць. Гэта таксама вельмі значны элемент нашай ментальнасці. Нашыя продкі проста „думалі” гэтым незапісаным „календаром”. Паводле яго вызначалі таксама пачатак сяўбы ці замужжа.

Каб падвучыцца гэтай прызабытай мудрасці, неабходна запам'ятаць надвор'е ў названыя намі дні (або завесці сшытак і дакладна аднаваць што было і што збылося).

Цікава, што падобнымі ведамі зай-

як да дыдактычнай гульні!

6 люты. Імяніны Ксені і Герасіма. Калі на Аўксінню (так гаварылі ў народзе пра Ксеню) дарогу перамае, то і корм падмае. Значыць, калі ў гэты дзень завіруха, зіма затрымаецца і хатнія жывёла з'есць усе нарыхтаваныя запасы. Карацей, зіма будзе доўгай і дакучлівай.

ЗОРКА

Музыка з кайфам

„Emergenza” або хутная дапамога

Ці беларускім музыкам патрэбнае нейкае выратаванне? Выратаванне ад чаго? Можна ад быцця ў зоне нейкага забыцця ці сферы недахопу зацікаўлення рэштай свету? Калі хвіліну задумацца, то зараз на думку прыходзяць поспехі беларускіх эстрадыкаў у Амерыцы, пра якія не так ужо даўно тут пісалася. Заўсёды вярта ўспомніць кантакты беларускіх фольк-зорак з Нямеччынай ці апошні поспех „Аканы” ў Швейцарыі. А калі яшчэ дапісаць рок-зорку ў якасці „Ляпіс Трубецкой”, што перамагае ў расейскіх рэйтынгах, то, здаецца, няма што наракаць. Але ёсць ніша,

рас настолькі, што яго падзеі праходзяць не толькі ў Еўропе (нараджаюцца ў Рыме), але ў Паўночнай Амерыцы, Аўстраліі ці зараз ужо і ў Азіі. Аргумент, які пераконвае ўдзельнікаў у Беларусі, гэта хаця б тое, што на фестывалі „Emergenza” выступалі такія сусветныя зоркі, як скандынаўскі „HIM” ці „Coldplay” (які, дарэчы, сёння ў ліпені ўпершыню прыедзе ў Польшчу!).

Беларускім паўфіналістам жадаем поспехаў, тым больш, што перад імі яшчэ адзін важны фінал. У гэтым годзе арганізатары фестывалю вырашылі пакінуць супольную зону эліміна-

Фота Міры ЛУКШЫ

Галерэя ЗОРКІ

1. Імя і прозвішча: Ізабела Плуг (V „ц” клас Комплексу школ з беларускай мовай навучання № 3 у Бельску-Падляшскім).

2. Твой любімы прадмет: гісторыя, урокі мастацтва, фізкультура.

3. У жыцці хачу стаць: паліцыянткай або акторкай.

4. У сяброў цаню: сімпатычнасць, шчырасць, цікавасць да свету.

5. Не люблю: калі б'юцца і займаюцца дурнымі плёткамі.

6. Па-беларуску размаўляю: з бабуляй.

7. Кніжка, якая цябе захапіла: люблю глядзець тэатральныя п'есы паводле вядомых твораў.

8. Падабаецца табе музыка: беларуская музыка.

9. Твае ўлюбёныя стравы: малочны суп, бульба фры.

10. Твой любімы спосаб адпачынку: люблю ездзіць да бабулі і хадзіць па панадворку.

11. Калі дарасту хачу жыць: у Беластоку, бо там ёсць каток і можна ездзіць на каньках.

Фота ГАННЫ КАНДРАЦЮК

так як у кожнай краіне, у якой гнеззяцца маладыя, нявартыя і ахвотныя паказацца маладыя музыкі. Паколькі няма нармальнага музычнага рынку, як на захадзе Еўропы, ім будзе вельмі цяжка паказацца. І тут з дапамогай прыходзіць „Emergenza”.

Каля 400 гуртоў заявіла свой удзел у першым выпуску фестывалю „Emergenza” ў Беларусі. У паўфіналах, якія праходзяць зараз у Мінску, прымае ўдзел 21 адабраны прадстаўнік беларускіх незалежных сцэн. Што цікава, у час паўфіналаў лепшых выбірае публіка ў адкрытым галасаванні... шляхам падымання рукі!

Хаця „Emergenza” гэта фестываль, з якім звязана шмат скандалаў, які з'яўляецца абсалютна камерцыйным і патрабуе ад удзельнікаў грошай, каб даць ім пасля шанц паказацца шырэй, то гэта ў Беларусі навінка, якая лічыцца вялікім вылучэннем і шанцам. Значэння фестывалю прыдае факт, што паралельна адборы праходзяць хаця б у такіх гарадах як Брно, Токію, Капенгаген, Санкт-Пецярбург ці Мілан. За амаль дваццаць гадоў свайго існавання фестываль вы-

цый для беларускіх і расейскіх каманд, таму беларускія гурты будуць змагацца са сваімі суседзямі. Найлепшы паездзе ў жніўні на фінал, які пройдзе ў рамках нямецкага фестывалю „Taubertal Open-Air”. За ўзнагароды ў якасці запісу альбома і прафінансаванага турне варта пазмагацца.

i_basovka@o2.pl

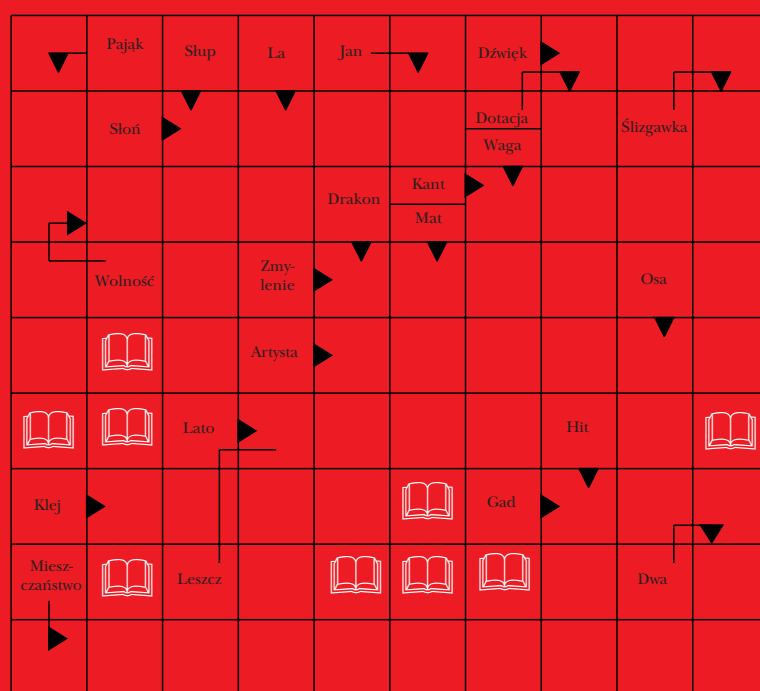
Польска-беларуская крыжаванка № 6

Запоўніце клеткі беларускімі словамі. Адказы, з наклееным кантрольным талонам, на працягу трох тыдняў дашліце ў „Зорку”. Тут разыграем цікавыя ўзнагароды.

Адказ на крыжаванку № 2:

Смех, матор, рукаў, хор, га, аладкі, мова, аранж, Ас, парык, ара, раса. Замак, ахова, сто, аса, мора, лапа, гара, радар, кныр, кніжка, аўторак.

Узнагароды, запісныя кніжкі, выйгралі Віялета Дработка, Кася Дзержаноўская, Юліта Данільчук, Наталля Тамчук з Бельска-Падляскага, Караліна Васілюк з Гайнаўкі, Рафал Вакулюк, Крыстыян Грушэўскі з Арэшкава. Віншуйце!

Чаму засакрэчваюць падпісчыкаў „Нівы”?

— Ці чытаюць „Ніву” ў Дубінах і ў навакольных вёсках? — спытаўся я на ташыннай пошце. Працаўніца не ведала.

— Письманосцы прыязджаюць у нашую вясёлую вёску з Гайнаўкі, — адказала яна. — Пра падпісчыкаў спытайцеся на Пошце № 1 у Гайнаўцы. Там ведаюць.

24 студзеня г.г. на пошце ў Гайнаўцы мне сказалі: „Мы не маем права на тое, каб інфармаваць пра падпісчыкаў на „Ніву”. А можа хто з падпісчыкаў не хоча, каб пра яго ведалі?”. Спаслаліся прытым на закон аб ахове асабістых дадзеных.

Няўжо „byłoby to naruszenie ustawy o ochronie danych osobowych”? У артыкуле 3а, пункт 2 успомненага закону чытаем: „Ustawy, z wyjątkiem przepisów art. 14-19 i art. 36 ust. 1, nie stosuje się również do prasowej działalności dziennikarskiej w rozumieniu ustawy z dnia 26 stycznia 1984 r. — Prawo Prasowe (Dz. U. Nr 5, poz. 24, z późniejszymi zmianami) oraz do działalności literackiej lub artystycznej, chyba że wolność wyrażania swoich poglądów i rozpowszechniania informacji istotnie narusza prawa i wolności osoby, której one dotyczą”.

Паводле арт. 12, пкт. 2 закону „Prawo Prasowe” — „Nie wolno publikować w prasie danych osobowych i wizerunku osób, świadków, pokrzywdzonych i poszkodowanych, chyba że osoby te wyrażają na to zgodę”.

І дзе ж тут было б „naruszenie ustawy”, пані начальнік?

Янка ЦЕЛУШЭЦКІ

Навагодняе

Каханы наш народзе,
Што нас чакае ў гэтым годзе?
Будзе гэта таямніца —
Радасці, смуткі, бальніца...
Усё гэта можа быць.
Найважнейшае — з усімі дружыць.
Тады і смуткі пераможам
З дапамогаю Божай.
Нехта на свет народзіцца,
Бо ў прыродзе гэта не зводзіцца.
А ўсё гэта план Божы,
Ён рамантычны, прыгожы.
Нехта таксама памрэ,
Са смуткам слязу сатрэм.
Будуць поспехі, перамогі,
Не мінуць нас і знямогі,
Здарацца балючыя раны —
Часта незнарок, нечакана.
Трэба трымацца маральнасці,
Адкідаць усялякія марнасці,
Не лаяцца, гарэжкі не піць
І жывога Бога ад сэрца хваліць.
Трэба іншым дапамагаць,
Усміхацца і не злаваць.
Мы род спрадвечны славянскі
І гонар у нас хрысціянскі.
Трэба родную мову цаніць
І смела на ёй гаварыць,
Бо яна нас не падвядзе,
Ад роднай крыніцы не адвядзе.
Трэба ўсміхацца, не плакаць,
Бо з гэтага вышнее радасць.
Трэба веры, любві і надзеі,
Тады не змогуць нас ліхадзеі.
Жадаю, мой родны народзе,
Шчасця Табе ў новым годзе!

Мікалай ПАНФІЛЮК

Па слядах праваслаўных святароў Пракаповічаў

16 студзеня ў „Ніве” быў апублікаваны мой артыкул „З роду праваслаўных святароў Пракаповічаў”. Пасля публікацыі ў Беларусі адгукнуліся ўнукі, праўнукі і прапраўнукі Пракаповічаў. У матэрыяле згадваўся і айцец Марцін Восіпавіч Пракаповіч, які нарадзіўся ў Мінскай губерні. Пасля заканчэння Літоўскай духоўнай семінарыі ў 1857 годзе ён з атэстатам другога разраду службы святаром у царкве ў Новым Двары. А ў 1867 годзе яго, па ўласнай просьбе, перавялі ў царкву ў Ялоўку. Памёр ва ўзросце 38 гадоў у 1871 годзе. Два гады раней памерла яго жонка. Сіротамі засталіся трое дзяцей. Па інфармацыі ўнукаў і праўнукаў Марціна Пракаповіча, магчыма яго забілі нядобрачыліўцы.

Пры жыцці Марцін Пракаповіч вельмі хацеў, каб сын яго Кірыл Пракаповіч таксама стаў святаром. Але Кірыл Пракаповіч застаўся без бацькоў, яго выхоўвалі і гадавалі суседзі. А калі ён стаў дарослым, пайшоў вучыцца на машыніста паравоза. Вывучыўся, а потым ездзіў па ўсёй Расійскай імперыі. Адночы беларускі юнак сустрэў у адным з рускіх гарадоў Кацярыну Мацвееву, якая была ўжо замужам. Але Кацярына і Кірыл моцна пакахалі адзін аднаго і дзяўчына, пакінуўшы мужа, на паравозе ўцякла з Пракаповічам на Беларусь. Кірыл кінў працу машыніста і пасяліўся з Кацярынай на хутары Рыкава-Тарасаўка. Стаў праваслаўным святаром і з сям’ёй жыў у Тарасаўцы. Па кнізе землеўладанняў Гродзенскай губерні, выдадзенай у 1890 годзе Гродзенскім губернскім камітэтам, хутар называўся Рыкава-Тарасаўка і належаў ён святару Кірылу Пракаповічу. Магчыма Апалінарыя Мацвеева — гэта дачка Кацярыны Мацвеевай ад першага мужа. З дачкой і прыехала Кацярына Мацвеева на

Кірыл Пракаповіч

Кацярына Мацвеева — жонка Кірыла Пракаповіча

Максім Бурсевіч з жонкай Апалінарыяй. Ляжыць сын Ігар. Астатнія невядомыя. Каля 1915 года

радзіму Кірыла Пракаповіча. Там, у Тарасаўцы, з Апалінарыяй і пазнаёміўся дзеяч нацыянальна-вызваленчага руху ў Заходняй Беларусі ў першай палове XX стагоддзя Максім Бурсевіч.

Шукаючы слядоў праваслаўных святароў Пракаповічаў, прывялі мяне шляхі дарогі ажно ў Магілёў. У горадзе на Дняпры жывуць праўнукі Пракаповічаў. Адна з іх — праўнучка Таццяна Адзярыха нядаўна даслала мне невядомыя раней і неапублікаваныя фотаздымкі Кірыла Пракаповіча, Кацярыны Мацвеевай, сям’і Максіма Бурсевіча пачатку XX стагоддзя („Ніва” іх сёння друкуе ўпершыню) і фотаздымак нагруднага крыжа, якім быў ўзнагароджаны нехта са святароў Пракаповічаў за ўдзел у Крымскай вайне (1853-1856).

Сяргей ЧЫГРЫН

Пад тваім насмешлівым паглядом

...Твае вусны крыху прыадкрыліся, і я раптам адчуў, што ніколі ў сваім жыцці не цалаваў такіх прыгожых вуснаў. Ніколі мая рука не краналася такой дзіўнай і гладкай, як дзіцячыя шчочкі, скуры, і ніколі жанчына не глядзела на мяне ў такія хвіліны як безабароннае, даверлівае дзіця...

Але перад гэтым мы сядзелі ў кавярні насупраць адзін аднаго, і я адчуваў, як уважліва ты вывучала мяне. Ад твайго лёгкага, крыху насмешлівага пагляду не магло схавацца нічога: ні тое, як разліваю духмяную гарбату з маленькага парцялянавага гарбатнічка, ні тое, як сяджу ў крэсле, які арнамент на маім шэрым швэдры, як нетаропка аглядваю ўсіх наведнікаў і, вядома, як гляджу на цябе. Так, ты бачыла і мой пагляд. Просты, адкрыты, мужчынскі. І мне вельмі хацелася, каб ты думала, што я ба-

чу твае вочы, адно толькі вочы.

У якіх ужо тут, у гэтай утульнай кавярні, я знаходзіў радаснае дачыненне, спакушална-містычную сарамлінасць, бясконцы запал дзіўчынкі, якая ведае, якім небяспечным агнём можа ўспыхнуць далейшая наша гульня...

Магчыма, ты і насамрэч думала, што я бачу адно толькі вочы. Але ў кожнага нармальнага мужчыны таксама ёсць асаблівы пагляд... Калі неадрыўна — на шчочкі, на твар і злёжку на шыю — але бачыш, адчуваеш, уяўляеш далейшае... Ці змесцяцца твае яблычкі, налітыя сонечным сокам, у маю далонь, або яна толькі крыху іх прыкрые... Ці такімі ж пругкімі будуць твая пагорачкі, што ніжэй, цяпло якіх адчувае цяпер, на жаль, пакуль адно крэсла... Ці з такою ж пяшчотаю дакрануцца залатыя твае

валасы да аголенага майго жывата, пяшчотаю, якую знаходжу раптам ва ўсёй тваёй кранальнай сутнасці.

...Цьмяна памятаецца, як мы пакінулі тую маленечкую кавярню. Як знайшлі, што павінны былі знайсці... Твае вусны крыху прыадкрыліся, і я раптам адчуў, што ніколі ў сваім жыцці мяне не ахутваў пах травянога, чыстага покрыва, нарастаючага, пульсуючага жадання, тонкай мяты дзявочага цела. Нашы душы смяліся, рукі спявалі, знаходзячы ўсё, што павінны знаходзіць у такія хвіліны нястрымныя, наэлектрызаваныя рукі; а недзе бязгучна ўзрывалася неба.

І нават у гэты міг, у гэты імклівы, вулканічны, шчаслівы міг — ад твайго лёгкага, крыху насмешлівага пагляду не магло схавацца нічога. Толькі ўсё і не павінна было — хавацца.

Ігар СІДАРУК

Новы імпульс у дзейнасці Таварыства

„Польшча — Беларусь” на Памор’і

Анна ФІРЛЕЙ

На Памор’і жыве значная колькасць сяброў Беларусі і грамадзян Рэспублікі Беларусь, якія працуюць, вучацца і жывуць тут. Ёсць і шмат палякаў па паходжанні — прыхільнікаў Беларусі, дзяды і бацькі якіх, а часта і яны самі, жылі альбо нарадзіліся на тэрыторыі сучаснай Беларусі і ў выніку Пагаднення аб рэпатрыяцыі паміж Польшчай і былым Савецкім Саюзам пасля 1945 года пражываюць на Памор’і.

Большасць з іх увайшло ў склад розных грамадскіх аб’яднанняў беларусаў: „Польшча — Беларусь”, „Вільна — Гродна”, Фонд „Цэнтр дыялогу культур імя Якуба Коласа”, Беларускае культурнае таварыства „Хатка” і іншыя. Дазеныя аб’яднанні маюць розную колькасць членаў, розныя погляды на сучасную сітуацыю ў Беларусі і цяперашні дыялог паміж Польшчай і Беларуссю. Па гэтай прычыне па-рознаму праводзяць яны сваю грамадскую дзейнасць. Для адных прыярытэтам з’яўляецца захаванне і папулярызацыя беларускай культуры, традыцый і мовы, для іншых — на першы план выходзіць барацьба з цяперашнімі ўладамі.

Адной з найбольш актыўных арганізацый беларусаў на Памор’і з’яўляецца Паморскае аддзяленне Таварыства „Польшча — Беларусь”, якое было заснавана 21 чэрвеня 1992 года ў Варшаве. Паморскае аддзяленне ў Гданьску з’яўляецца адным з пяці ваяводскіх аддзяленняў. Апошнім часам колькасць членаў Таварыства і прыхільнікаў арганізацыі на Памор’і значна павялічылася. Толькі ў 2010 годзе членамі нашага аб’яднання стала 20 чалавек. У асноўным гэта дзеячы культуры, навукі і адукацыі, а таксама прадстаўнікі паморскага бізнесу.

Павелічэнне колькасці членаў перш за ўсё звязана з тым, што наша арганізацыя надае значную ўвагу правядзенню разнастайных беларуска-польскіх мерапрыемстваў на Памор’і. Так, толькі ў 2009-2010 гг. па ініцыятыве Таварыства „Польшча — Беларусь” быў праведзены шэраг культурных, спартыўных і эканамічных мерапрыемстваў. Напрыклад, у Гданьску прайшлі выставы беларускіх мастакоў. З поспехам ад-

быўся III Рэгіянальны беларуска-паморскі эканамічны форум у Гданьску. Дзіцячая футбольная каманда „Нёман” Гродна прыняла ўдзел у міжнародным турніры па футболе „Еўрапейскія надзеі 2010” у Сопаце.

З Таварыствам супрацоўнічаюць людзі з іншых рэгіёнаў. У якасці прыкладу можна разглядаць дзейнасць Пятра Стакуця з горада Шчацінак. 20 кастрычніка 2010 года спадар Пётр атрымаў „Ганаровую грамату Упаўнаважанага па справах рэлігій і нацыянальнасцей” за значны ўклад ва ўмацаванне сяброўства паміж Польшчай і Беларуссю, а таксама развіццё супрацоўніцтва на рэгіянальным узроўні.

З нагоды святкавання 700-годдзя горада Шчацінка адбыўся канцэрт беларускай спявачкі, якая ў 2008 годзе перамагла ў міжнародным конкурсе на Фестывалю расійскай песні ў Зялёнай-Гуры Ірыны Дарафеевай і групы „Фармінор”. У 2009 годзе артыстка з поспехам выступіла таксама ў Польскай балтыйскай філармоніі ў Гданьску.

27 кастрычніка 2010 г. у Гданьску прайшла канферэнцыя Паморскага ваяводскага аддзялення. У з’ездзе прымаў удзел старшыня Галоўнага праўлення Таварыства „Польшча — Беларусь” у Варшаве Баляслаў Хмялінскі.

У якасці прыярытэтных кірункаў дзейнасці вызначана папулярызацыя ведаў аб Беларусі ў Польшчы і аб Польшчы ў Беларусі. Аднак галоўнай задачай лічыцца аб’яднанне беларускай дыяспары Памор’я дзеля сумеснага ажыццяўлення эканамічных, культурных і спартыўных праектаў, моладзевых абмену і г.д. Паколькі Паморскае ваяводства — гэта рэгіён з высока развітай турыстычнай інфраструктурай, то адным з прыярытэтных кірункаў выбрана папулярызацыя турыстычных магчымасцей Памор’я ў Беларусі, а таксама папулярызацыя на Памор’і беларускіх санаторна-курортных устаноў.

Таксама ў першую чаргу Паморскае аддзяленне Таварыства „Польшча — Беларусь” плануе аднавіць навучанне беларускай мовы ў Гданьску (вырашаюцца арганізацыйныя пытанні: месца для правядзення заняткаў, настаўнікі, сродкі фінансавання). Услед за гэтым Таварыства, якое хоча быць установай, што ўплывае на грамад-

Інтэграцыйнае мерапрыемства „Беларускі ўік-энд у Гданьску”. Злева: Анна Фірлей — старшыня Паморскага аддзялення Таварыства „Польшча — Беларусь”, Януш Баран — старшыня Паморскай рэгіянальнай гаспадарчай палаты, Анна Клос — журналістка, Здзіслаў Станькоўскі — старшыня Фонду „Польшча — Усход”, Міраслаў Масель — прадстаўнік беларускай нацыянальнай меншасці

скую думку па пытаннях польска-беларускіх стасункаў, мяркуюе распацаць выданне штотомесячніка „Беларускі веснік Памор’я”, і такім чынам працягваць распачатую яшчэ ў 1920 гады І. Лур’е выдавецкую дзейнасць. Як сцвердзіў падчас канферэнцыі старшыня Галоўнага праўлення Таварыства Баляслаў Хмялінскі, аб’ектыўныя веды палякаў і беларусаў адных пра другіх усё яшчэ мізэрныя.

Новы 2011 год Паморскае ваяводства аддзяленне Таварыства „Польшча — Беларусь” пачало інтэграцыйным мерапрыемствам пад назвай „Беларускі ўік-энд у Гданьску”, якое адбылося 14-16 студзеня ў гатэлі „Двор Аліўскі” ў Гданьску. Упершыню за доўгія гады беларусы і сябры Беларусі сустракліся ў Гданьску. Важнымі элементамі мерапрыемства сталі адкрыццё фотаэкспазіцыі „Новы погляд на Беларусь”, выступленне фальклорнай групы „Беларуская душа” з Гомеля і кулінарныя вырабы гомельскіх кухараў з рэстарана „Карчма «Будзьма»”. Адбыліся таксама дэгустацыя бабруйскіх прысмакаў і клімавіцкіх напояў, прэзентыцыя турыстычных маршрутаў па Беларусі.

Польшча і Беларусь знаходзяцца ў самым цэнтры Еўропы. Ва ўсёй гісторыі ўзаемных стасункаў не было ніякіх яўных канфліктаў альбо войнаў, як у выпадку іншых суседзяў Польшчы. І таму надыйшоў час, калі не трэба падзяляць беларусаў у Польшчы, а палякаў у Беларусі, а трэба разам працаваць дзеля ўмацавання польска-беларускіх стасункаў у агульнай Еўропе.

Аднак самым важным у цяперашні час з’яўляецца аб’яднанне беларусаў паміж сабой і вакол сваёй Радзімы. Толькі самі беларусы маюць права вырашаць свой далейшы лёс і будучыню.

„Сучаснай” паэтэсе

„Шашаль ты, не паэт!
Ну, несучасны ты, швэд!”

Міра Лукша

Не паэт я ў Міры, на жаль,
Вершаў не піша шашаль.
Мяне выручае Міра,
Яна ж „сучасны” лірык.
А я яшчэ наяву
Муштрую сваю галаву:
Быццам у воўчай зграі
Я многім замінаю.
І хоць я „несучасны” —
Заўчасна аднак не пагасну,
Жыць буду да сваіх пор —
Зайздроснікам наперакор.

Віктар ШВЕД

Міра

крытыкуе караеда

Віктару Шведу

Караед крытыкуе швэда,
як гэта ўсе караеды.
„Жую я жывую драўніну,
табе — старую кару пакіну.
Шашаль ты, а не паэт!
Паэт гэта я — караед!
Рыю ў кары калідор,
чытацьме мяне ўвесь бор!
Літаратуру я так ствару —
рагізульткі ўпішу ў кару,
чым больш завілісты ўзор —
тым больш захоплены бор!
Ну, несучасны ты, швэд!
Вучыся ў мяне!
Караед
Караед на кафедры пан,
крытык ён, а не нейкі пацан.
Сам ён як точаны стиль,
пачуеш, што лірык, з ста міль.
Чужое чытацьме ж, а як!
Услухаецца ў яго маладняк,
бо хто ж яму аўтарытэт?
Мо нейкі шашаль ці швэд?
Караед кагорту такіх
спісаў у мінулы трыпціх.
А што іхні, усё ж жывы, стиль?
Парахно яму ён ужо і цвіль...
Каб добра вершык паняць,
глузды ці трэба напяць?

Міра ЛУКША

Размова са смерцю

Стаіць за дзвярыма
ў белай сукенцы, з касою,
у шапцы-нявідцы.
Такою бачу яе,
ды больш ніхто, апрача мяне.
Адыдзі, не аддам Яго!
Зарана, зарана!
Чую рогат за дзвярыма:
— Не затрымаеш свайго пана!
Белую постаць у кожным
кутку бачу —
бегаю ад парога да парога
— плачу
з бяссілля, ад знямогі.
Чую ўсюды яе голас:
— Мусіш аддаць...
Ужо чакаюць Яго:
браты, бацька, маці...
Не аддам, не аддам.
Патрабуем Яго я і нашы дзеці.
— Адчыні дзверы, упусці,
так загадала Маці-Натура,
кожны мае сваю хвіліну
каб адысці...
Не прасі, адыдзі ад майго парога,
не аддам, не аддам...
Асталася мне толькі надзея
ў Бога.

15.12.2010
Ніна БРУЧКО

Сустрэча на новай кватэры

Тэкст і фота Міхася КУПТЭЛЯ

22 студзеня 2011 года мы, беларусы Трыгорада, сустрэліся на новай кватэры ў Сопаче па вуліцы 3-га Мая 71 з беларускімі студэнтамі Гданьскага ўніверсітэта. Пішу, што сустрэліся на новай кватэры, бо „старая” была ліквідавана, а месца прызначана пад камунальнае будаўніцтва.

Кватэра па вуліцы 3 Мая знаходзіцца ў такім пункце горада адкуль блізка да публічнага транспарту: аўтобусаў, тралейбусаў і папулярнага трыгарадскага „метро”, г.зв. эскаэмкі. Улады горада дбаюць пра некалькі соцень грамадскіх арганізацый, якія дзейнічаюць у горадзе, і таму не здзіўляе вялікая яўка электарату на розных выбарах. Нездарма прэзідэнта Сопата называюць солтысам, які асабіста даглядае гарадскія справы. Уладкаваліся мы, значыць Беларускае культурнае таварыства „Хатка”, у грунтоўна адрамантаванай на кошт горада кватэры ў пачатку студзеня, разам з некалькімі грамадскімі арганізацыямі, і думаем, што хутка мяняць памяшкання не будзем. Удзельнікі сустрэчы вельмі пазітыўна ўспрынялі новыя офісныя ўмовы Таварыства.

Сустрэчу ў суботні вечар вяла старшыня „Хаткі” Лена Глагоўская, якая сардэчна павіншавала ўсіх прысутных і іх сямейнікаў з Новым годам і пажадала ім перш за ўсё добрага здароўя, здзяйснення мараў і ўсяго найлепшага ў жыцці.

Пры гэтай нагодзе прыпомніла саб-

раным чым займалася „Хатка” ў мінулым годзе (чытачам прапаную невялікі пералік дзеянняў):

23 снежня — калядная сустрэча;

11 лютага — сустрэча ў Бюро „Гданьск і метраполія — Еўрапейская сталіца культуры 2016 — кандыдат”;

20 лютага — вечар у гонар Казіміра Сваяка;

3 сакавіка — пісьмо да дырэкцыі Праўлення дарог і зелені ў Гданьску на конт явара і каліны пры камені Янкі Купалы;

25 сакавіка — 92-я ўгодкі БНР, пасадка явара і каліны пры камені ў гонар Я. Купалы;

3 чэрвеня — вандроўка на вуліцу Янкі Брыля ў Гдыні;

18 верасня — пячэнне бульбы з удзелам гасцей з ЗША — унучкі Васіля Рагулі і дачкі Вітаўта Тумаха;

12 кастрычніка — адкрыццё музея К. Сваяка ў Баранях;

21-24 кастрычніка — 7-я Гданьскія біяграфіі, сустрэча з Міхасём Куптэлем у філіі Ваяводскай і гарадской бібліятэкі ў Гданьску (22.10.), выступ „Рімы” з Гарадка, прэзентацыя беларускай кухні (24.10.);

20 снежня — пратэст супраць рэпрэсій лукашэнкаўскай дыктатуры пасля выбараў у Беларусі.

Не было месца — з-за шматмесячнага рамонту новай кватэры — каб сустрэцца і ўрачыста павіншаваць шмат-

гадовага сябру і дзеяча „Хаткі” Чэслава Мекіна з васьмідзесяцігадовым юбілеем з дня нараджэння, падзякаваць яму за грамадскую дзейнасць і пажадаць добрага здароўя на наступныя дзесяцігоддзі.

Аўтару гэтай карэспандэнцыі ўдалося далучыцца да пажаданняў з некалькімі вершаванымі радкамі:

Час

*Чэславу Мекіну
на васьмідзесяцігоддзе*

*Гавораць што час мінае
каля нас
А мы стаім побач.
Дзе ён там мінае!
Ён бяжыць маланкава,
Год, дзесяць
А потым тых дзесятак
Так многа, што і не пералічыш.
Бо працуеш,
Бо гадуеш,*

*Дзяцей, унукаў і праўнукаў,
Радасць, ішчасце і клопат.
Будзённы дзень
і не заўсёды субота
Каб адначыць,
крышку аддыхнуць.
Каб паглядзець
як побач
той Час маланкава бяжыць
І не кранае нас.*

Лістапад 2010

Мацея Канапацкага з надыходзячым 85-годзем з дня нараджэння павіншавалі ўдзельнікі сустрэчы.

Студэнты расказалі пра падзеі 19 снежня мінулага года на Плошчы Свабоды ў Мінску і ўражанні ад 10-дзённага зняволення ў лукашэнкаўскіх засценках. Моладзь, — казалі яны, — будзе супраціўляцца дыктатуры да моманту, калі Лукашэнка з яго памагатымі знікнуць з палітычнай прасторы Беларусі.

Як ужо паведамлялася ў шматлікіх сродках масавай інфармацыі, асаблівасцю снежаньскіх прэзідэнцкіх выбараў у Беларусі стала зняволенне кандыдатаў на пасаду галоўнага служкі народа. Такія асаблівасці недаразвітай беларускай дэмакратыі, якую ўжо і дэмакратыяй назваць вельмі цяжка. На даны момант чацвёра былых кандыдатаў знаходзяцца за кратамі. Пра збітага яшчэ да сканчэння галасавання Уладзіміра Някляева і ягоны сайт „Нiва” пісала ў папярэднім нумары. Цяпер падыходзіць чарга іншых, прынамсі, наймаладзейшага з усіх прэтэндэнтаў Алеся Міхалевіча.

Малады юрыст-бізнесмен-паліглот не выдзяляўся нейкай апантанай нянавісцю да лукашэнкаўскага рэжыму. У сваіх прамовах і інтэрв’ю распавядаў, што ён, таксама як цяперашні правіцель, выступае за незалежнасць Беларусі. Многія лічылі Міхалевіча нейкім слабым падстаўным кандыдатам, які адмыслова быў дапушчаны да выбараў, каб адцягнуць галасы ад іншых больш яскравых палітычных асоб. Падзеі, што адбыліся ўноч на 20 снежня 2010 года, паказалі памылковасць такіх разважанняў. Цяпер Міхалевіч пакутуе ў засценках рэжыму, а ягоныя перадвыбарчыя меркаванні падаюцца больш слухнымі, чым здаваліся да галоўнай мінулагадняй палітычнай падзеі ў Беларусі.

З той прычыны бачыцца карысным больш пазнаёміцца з поглядамі Алеся Міхалевіча, ды і ўвогуле з тым, што адбываецца ў жыцці яго і ягонай сям’і. Зрабіць гэта дапаможа сайт былога кандыдата, размешчаны па адрасе <http://www.michalevic.org>.

Сайт Алеся Міхалевіча зроблены даволі проста, але прывабна — на галоўнай старонцы здымак Алеся амаль у поўны рост

на фоне вячэрняга Мінска. Ніжэй гузікі, што выводзяць да трох моўных версій — беларускай, рускай і англійскай. Праўда, беларуская і англійская не абышліся без тэкстаў на рускай мове.

З левага боку ідуць артыкулы, якія з большага тычацца падзей ужо не перадвыбарчых, а тых, якія адбываюцца з сям’ёй Алеся. Ягоная жонка Мілана засталася адна з дзвюма малымі дочкамі, малодшай яшчэ няма і паўтара года. Але гэтая крохкая жанчына не наракае на лёс, хоць ёй вельмі цяжка і вельмі цяжка яе дзецям. Праўда, яны маюць такое, чаго не маюць многія жанчыны не толькі ў Беларусі — мужа і бацьку, якім можна ганарыцца. Менавіта аб гэтым ходзіць у інтэрв’ю Міланы Міхалевіч, анонс якога месціцца на галоўнай старонцы.

„Дзеці павінны ведаць некалькі рэчаў: тата ні ў чым не вінаваты, такім татам трэба ганарыцца”, — кажа сціплая жонка Міхалевіча, якая нікім чынам не спрычынялася да палітычных кампаній мужа. „Прачытую словы аднаго з супрацоўнікаў КДБ, якія праводзілі ў нас апошні вобыск: „Если бы не геройствовал, давно бы уже вышел”. Калі мы пачалі пытацца, што ён разумее пад гэтымі словамі, ён неяк разка згубіў ахвоту працягваць дадзеную тэму. Але я думаю, што можна даўмецца, што ён меў на ўвазе. Ад Алеся чакалі здрадніцтва... Я веру, што ён не зламаецца”, — вось такі адказ дае Мілана тым, хто лічыў Алеся Міхалевіча няздольным да сур’ёзнай палітычнай барацьбы альбо выставіўшым сваю кандыдатуру выключна для радка ў біяграфіі. Шчыра кажучы, такіх меркаванняў да 19 снежня 2010 года прытрымліваўся і аўтар гэтага артыкула.

Уладзімір ЛАПЦЭВІЧ

С БЕЛАРУСІ

„Зорка Венера”

Раманс „Зорка Венера” ў скарбонцы беларускай музычна-паэтычнай спадчыны займае асаблівае месца. Гэта не проста верш, раманс, музычны твор ці песня. „Зорка Венера” — гэта сувязь кахання з Космасам, сувязь беларуса з той прасторай, дзе „ўсе мы ляцім да зор”. „Зорка Венера” — гэта самая патэтная праява душы чалавека, гэта светлаглядная загадка, гэта адвечная, нябачная, але непарушная, повязь нашых перажыванняў і сусвету.

Знакаміты верш быў напісаны Максімам Багдановічам пад уплывам французскага папярэдніка сімвалізму Сюлі-Прудона, радкі з якога наш паэт якраз узяў за эпіграф. Літаратурныя крытыкі адзначаюць, што гэта адзіны твор лірыкі інтымных перажыванняў Багдановіча ў зборніку „Вянок”, які не меў канкрэтнага адрасата. Вялікі Максім сапраўды на падсвядомасці адкрыў нейкі ўніверсальны код перажывання і той пачуццёвасці, якія, гледзячы ў неба, накіравана прапусціць праз сябе не аднаму чалавеку і ў самыя розныя часы. „Зорка Венера” ні ў якім разе не верш пра няшчаснае каханне, бо часам расстанне — найбольш верны спосаб захаваць гэтае самае каханне. „Зорка Венера” — гэта непазбежны зямны фатум („пэўна, ужо доля такая ў нас”), таму і не называюцца прычыны расстання. „Зорка Венера” — гэта нябесная вера ў вышэйшае („там з ёй зліём мы пагляды свае...”), таму ў ёй няма лішніх слоў і эмоцый.

Падчас сяброўскіх вогнішчаў на Браслаўскіх азёрах у 1994 годзе, размоў пра гістарычны лёс Бацькаўшчыны і песень пад гітару, адзін з удзельнікаў нашай археалагічнай экспедыцыі, вядомы гісторык Алес Латышонак падарыў мне на ўспамін спеўнічак беларускіх песень бэльскага выдання. Сціплы, як на сённяшні дзень, і ўнікальна-каштоўны, як на пачатак дзевяно-

стых гадоў, зборнік „БАСаўскага” ўкладання змяшчаў між іншых твораў і „Зорку Венеру”. Прычым з напісанымі зверху над тэкстам акордамі, якія самастойна ўдала падбраць мне ніяк не ўдавалася. Выявілася, што пачынаць найлепш з фа-мажор, а далей ідзе чаргаванне яшчэ пары камбінацый з прыцісканнем струн. Вось калі становіцца зразумела, што ўсё геніяльнае — простае! Кампазітар Юрый Семяняка здолеў зладзіць той момант, калі творца адчувае вышэйшае натхненне. А знешняя прастасць, як сказаў пісьменнік Міхаіл Анчароў, рэч не прымітыўная, а глыбока таямнічая. Пасля выхаду з нотнага стану багдановічаўскі раманс стаў фактам нашай музычнай гісторыі. „Зорка Венера” яшчэ раз узыйшла над беларускай зямлёй. Зрэшты, некаторыя даследнікі сцвярджаюць, што геніяльную мелодыю прыдумаў намнога раней таленавіты ў розных праявах Сымон Рак-Міхайлоўскі, а Семяняка толькі выкарыстаў яе ў сваёй аднайменнай оперы. Гэта таксама вельмі імаверна. А многія крыніцы пры назве раманса падаюць, што музыка ў творы народная. Так сапраўды бывае з „нябеснымі” песнямі. Прыгадаем хоць бы славутую „Колькі ў небе зор”, у якой быў канкрэтны аўтар мелодыі Аляксандр Шыдлоўскі, але якая для балышыні стала безыменнай.

„Зорка Венера” — не той твор, які спяваецца часта ці пасля вялікай колькасці спажытага алкаголю, ці ў вельмі шумнай і не зусім сяброўскай кампаніі. Гэты раманс настолькі мужчынскі твор, што хоць і адрасаваны ён прадстаўніцы прыгожай паловы чалавецтва, найлепш спяваецца для жанчын у іх адсутнасць. І ў гэтым няма ніякага парадоксу. Такая ўжо наша асаблівая беларуская інтымнасць. Такая ўжо яна, наша Зорка Венера.

„Глянь іншы раз на яе...”

Уладзімір ХІЛЬМАНОВІЧ

Каля хароскай псіхушкі ўсе пасажыры, як па загадзе, пакінулі аўтобус. Нас таксама пакінула надзея на цуд, для якога прыперліся мы з Беластока. У стары цэнтр Харошчы, дзе касцёл, парк, банк, апрача нас ніхто не ехаў.

— Ці не лухта тут якая?! — гадалі мы ўголос. — Што гэта за цуд без натоўпаў і кірмашоў?

Чалавек — хітрая штука. Яшчэ да таго, як спасцігне яго няўдача, на хаду прыдумае сучашэнне. Мы таксама, зноўхаўшы ў паветры паразу, адразу знайшлі найлепшы бок няўдачы. Мы зразумелі, што прыйдзеца нам адмяніць канец свету, пра які цягам апошняга тыдня дзымлі ў адну дудку віртуальныя і бульварныя СМІ.

* * *

Смешна і грэшна. У дзень праваслаўнага Сабора Іаана Хрысціцеля, на самым папулярным інтэрнэт-сайце, ад абеду да вечара высвятляўся *фоцік* са шкляной труной з мошачмі мучаніка св. Кандыда. З нашай Харошчы, нібыта там аб'явіўся цуд. Здымак агучваў катастрофічны заглавак пра канец нашай цывілізацыі. Паводле ньюса, ён не за гарамі, карацей, яшчэ некалькі *сантыметраў* і капец! Момент назначыць знак, які апошнім часам паказваўся ў мястэчку над Нарвай. У аснову катастрофічнай заявы мела легчы легенда, звязаная з мошчамі мучаніка Кандыда. Канец, паводле яе, наступіць тады, калі палец святога дакранецца шкляной накрывцы дамавіны. Палец, пра што ў гарачыя трубілі чорныя прапаведнікі, пачаў ужо падымацца! Да канца свету асталася ўсяго некалькі сантыметраў.

Мы паехалі праверыць хароскія цуды. На месцы нас чакаў сонны і халодны подых штодзёншчыны. Спачатку мы пайшлі ў касцёл пад патранатам св. Іаана Хрысціцеля і св. Шчапана Пакутніка. Дэверы ўсярэдзіну, дзе зрання да ночы павінны кленчыць пілігрымы, былі шчыльна зачынены. У прытворку мы прыкмецілі іншы знак, які сам сабой прамаўляў як катастрофа ідэі экуменіі. На сцяне красавалася табліца ў гонар Саюза збройнага змагання (ZWZ) — фармацыі, якая змагалася за каталіцкую Польшчу. Ніхто з медыйных прапаведнікаў канца цывілізацыі не прыкмеціў табліцы. Нічога, што якраз цягам гэтага тыдня ў нашай глыбінцы красамоўна і спеўна адзначалі тыдзень экуменічных малітваў за адзінства ўсіх хрысціян.

* * *

Магілы, нятленныя целы, шкілеты, косці і костачкі святых пакутнікаў для праваслаўных і рымскіх хрысціян бяспэчныя святыні. У іх моц аздараўлення і натхнення. Каб справядліва абдзяліць імі, веруючы народ шкілеты святых нярэдка дзяліў на сотні кавалкаў. Таму рэбры ці пальцы аднаго абранніка неба можа сустраць у розных гарадах і краінах свету. Пра мошчы св. Кандыда ў Харошчы, якія ўяўляюць сабой васковую ляльку ў ядвабнай, выпытай золатам сукенцы, існуюць дзве версіі. Адна з іх гаворыць, што праўдзівы адзін палец на правай руцэ, якраз той, якім робім „тыц“! Іншыя даказваюць, што ў фігурцы людскія рэбры і пазваночнік. Косці трапілі ў Харошчу да 1780 года. Магчыма, іх падарылі з Рыма, каб паднесці на духу прыхаджан, якія у той час двойчы пацярпелі ад пажараў. Разам з мястэчкам згарэў і драўляны касцёл, у якім знаходзіліся мошчы св. Віта, св. Валерыя, св. Веранікі і св. Аляксандры ды прыцягвалі мора пілігрымаў. На працягу стагоддзяў культ св. Кандыда раз адраджаўся, іншы раз прыгасаў. У калядны перыяд шкляную дамавінку паставілі ў ба-

Фота і тэкст Ганны КАНДРАЦЮК

Цуд у Харошчы! Хто падпішацца?

Плябанія і касцёл у Харошчы

кавым нефе, каб яна не мяшала глядзець на калядныя яслі пра нараджэнне Збаўцеля. Калі прыдумалі легенду пра палец і канец свету? Людзі, якіх мы распыталі пра цуд, гаварылі, што пра ўсё прачыталі ў газеце „Факт“, чатыры дні да нашай гутаркі. Калі мы спыталі пра

На двары стаяў мороз і дзиму непрыемны колкі вецер. Нам захацелася прысесці ў цяпле, напіцца якой гарбаты з ромам. Паводле гістарычных звестак, тут дзень і ноч павінны выседжваць у барах і кавярнях. Супрасльскія манахі, якім першапачаткова належала

адразу пашыбавала да кіёска, каб даведацца з найбольш верагоднай у мястэчку крыніцы.

— Я ж пры касцёле жыў, — не давала сабе веры кабета, якая разам з намі чакала аж вернецца яе сяброўка з навінамі. — Праўда, месяц ужо будзе як у касцёл не заходзіла. Бо матуля хвора, на антыбіётыках...

Навіны, прынесеныя з кіёска, гучэлі знаёма і банальна. Пра цуд і канец свету наш інфарматар, хоць пражыў у Харошчы больш за паўвека, даведаўся з газеты „Факт“. Жанчыны ад усёй душы хацелі дапамагчы. Убачыўшы наш смак на цуд, паралі:

— Тады пад'едзьце ў Саколку, там, кажучь, вада ў кроў памянялася.

* * *

Святы Кандыд — жаўнер рымскага легіёна, які загінуў на тэрыторыі сённяшняй Швейцарыі. Легіён, у якім служыў будучы мучанік, складалі жаўнеры хрысціянскага веравызнання яшчэ без падзелу на каталікоў і праваслаўных. Яны адмовіліся выканаць загад начальства, якое загадала ім прынесці ахвяру язычніцкім багам. За непаслухмянасць легіён, усіх шэсць тысяч чалавек, забілі. Іх косці былі знойдзены ў 1765 годзе ў славутых рымскіх катакомбах святой Агнешкі. Адтуль менавіта трапілі ў Харошчу, дзе напрыканцы васемнацатага стагоддзя знаходзіўся прэстыжны ордэн дамініканцаў.

Культ святога ваяра, мучаніка за ідэалы, у нашай глыбінцы меў пашырэнне сапраўдную, значыць, рымска-каталіцкую веру.

Мы пакарысталіся запрашэннем ксяндза Тамаша. У апошні чацвер, у халодным касцёле мы сустрэлі сем старэйшых жанчын і аднаго мужчыну. Для шкляной дамавінкі, дзе вырашаўся лёс нашай цывілізацыі, не было ні аднаго чалавека. Мы ўпарта шукалі прапаведнікаў канца свету. Але мясцовыя дзымлі ў іншую дудку.

— А што, я астатні дурань, каб выглядаць якісь канец свету? — кажа нам у адказ прадаўшчык у краме, што на супраць касцёла. І, падміргнуўшы нам, дадае: — Але турыстаў то я заўсёды чакаю і выглядаю.

гэта на плябаніі, ксёндз Тамаш Асвятцкі не скрываў іранічнай усмешкі і кінуў у адказ:

— А вы адкуль пра той цуд ведаеце?

— У інтэрнеце пра вас пішуць, — адказалі мы шчыра і сур'ёзна.

— То хай сабе пішуць, — махнуў рукою святар, — я пад гэтым не падпішуся.

— Значыць, — не адставалі мы, — усё гэта лухта?

Ксёндз Тамаш пашукаў у думках такога адказу, каб канчаткова нас знеахоціць і не выходзіць з ключамі на мароз.

— У Харошчы я шмат гадоў і яшчэ не меў шчасця, каб прыкмеціць як палец падымаецца або падае. А як tak bardzo trzeba zobaczyć, to proszę we czwartek. Cały dzień kościół otwarty.

Ну, так! А калі хто прыпёрся з другога канца краіны або далёкага замежжа?

* * *

мястэчка, менавіта і не злюбілі яго з-за грэшнага стылю жыцця жыхароў. У 1587 годзе прасілі яны Хадкевіча, каб памяняў ім Харошчу на абы-якія вёскі. Бо там, даказвалі, на кожнай вуліцы карчма. Магнат вызваліў іх ад Харошчы і даў ім тры вёскі на дрыгве: Храсткаў, Клевін, Бацюты. Сёння ў сямітысячным мястэчку няма ні адной гасцініцы, ні кавярні, ні бара.

— Мы — спальны квартал Беластока, — кажа на апраўданне пан Хэнэ, — калі хто хоча ў кавярню, трэба ў горад.

Жыццёвая энергія сучаснай Харошчы засяродзілася ў наваколлі псіхіятрычнага шпітала. Там — блёкі, школа, магазін „Бядронка“. Для касцёла, у старым цэнтры, не было жывой душы. Урэшце мы выглязелі дзве цёткі, якія выйшлі з сельскагаспадарчага банка. Мы на хаду распыталі іх пра цуд.

— *Перша чую!* — паставіла як зала-тоўкі вочы адна. І накіравала пытанне каляжанцы: — *А ты слыхала?*

— *Напэвн Хэнэ цо ве?* — жанчына

